

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs: 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie: Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

Over enkele redenen waarom het Belgisch koloniale recht in België een wijde belangstelling verdient.

door Henri FAYAT, docent aan de Vrije Universiteit te Brussel

Openingsles van de cursus van Koloniaal Recht, gehouden op 8 November 1948

De voltooiing van de eerste Congo-spoorweg in de maand Juli 1898 werd dit jaar met zulke luister gevierd, het aantal gasten uit België was zo groot, de commentaren over onze kolonie waren zo talrijk in kranten, tijdschriften en boeken, de aangroei van de blanke bevolking in ons bijzonderste Afrikaans gebied is dezer dagen zo snel — 8.622 blanken meer in 1947, waaronder 7.381 Belgen (1) — dat men zich wellicht zou kunnen onthouden van elk pleidooi over de noodzakelijkheid — voor elkeen in België — om ten minste kennis te maken met de beginselen van onze koloniale regering.

De oorlogsprestaties van onze kolonie zijn nog in ieders geheugen en — al worden geen volledige cijfers bekend gemaakt — iedereen vermoedt toch dat onze koloniale voortbrengst van zekere strategische ertsen buitengewoon belangrijk is op het plan van de wereldpolitiek.

Bovendien heeft een kritisch verslag van de Trustschapsraad der Verenigde Naties (2) onlangs de aandacht verscherpt voor de verantwoordelijkheden die ons land op zich heeft genomen ten opzichte van Ruanda-Urundi.

Van het standpunt van de jurist zijn er nochtans een aantal redenen waarom de studie van ons koloniale recht een wijde belangstelling verdient.

De verantwoordelijkheid voor het bestuur van onze *beide* Afrikaanse gebieden wordt inderdaad door het gehele Belgische volk gedragen.

De wet van 18 October 1908 op het Beheer van Belgisch-Congo, doorgaans « Koloniale Keure » genaamd, bepaalt in het eerste lid van artikel 7 dat de opperste wetgever in onze kolonie niet anders is dan de wetgevende macht zoals zij door de Belgi-

sche Grondwet ingericht werd. Artikel één van de wet van 21 Augustus 1925 op het Beheer van Ruanda-Urundi onderwerpt dit gebied aan de wetten van Belgisch-Congo.

Alle stemgerechtigde Belgische staatsburgers — en tegen het einde van dit academische jaar zullen ook de meerderjarige Belgische vrouwen daartoe gerekend worden — hebben dus door de wetgevendes verkiezingen hun zeg bij de bepaling van de hoogste richtlijnen van onze koloniale politiek.

Daarenboven wordt de gewone wetgevende macht voor Belgisch Congo en Ruanda-Urundi door de Koning der Belgen op voorstel van een Belgisch Minister — de Minister van Koloniën — uitgeoefend (artikel 7, tweede en vierde lid, en artikel 23 van de wet van 18 October 1908, en artikelen 1 en 3 van de wet van 21 Augustus 1924) (3). Deze Minister is — evenals zijn collega's — verantwoordelijk tegenover de Wetgevende Kamers, overeenkomstig artikelen 63 en 89 van de Belgische Grondwet (4). De vervaardiging der gewone wetgevende maatregelen — decreten genaamd — gebeurt met een zekere vorm van publiciteit, welke bedoeld is om het toezicht van de Belgische openbare mening en van hare politieke vertegenwoordigers in de Wetgevende Kamers te vergemakkelijken.

Daarbij komt dat onder de hoogste verantwoordelijkheid van Belgische grondwettelijke organen niet alleen bestuurd wordt, maar ook dat de openbare machten in onze overzeese gebieden in aanzienlijke mate aandeelhouders en medebeheerders zijn van ontzaglijke natuurlijke rijkdommen, die uitgebaat worden door vennootschappen onder een handelsvorm.

De kolonie Belgisch-Congo heeft belangen in :

- elf vennootschappen voor de uitbating van spoorwegen en andere vervoermiddelen;
- veertien mijnbouwondernemingen;
- vijftien handels-, nijverheids- en landbouwexploitaties;
- zes diverse ondernemingen, waaronder enkele van financiële aard;
- en — last but not least — het « Comité Spécial du Katanga », waarin de kolonie de 2/3 van de winsten bekomt, « Comité Spécial du Katanga » dat een geweldige portefeuille bezit over zeven-tien ondernemingen verdeeld.

Zelfs Ruanda-Urundi bezit reeds een belangrijke portefeuille met 170.000 aandelen in zes ondernemingen.

Het zal de moeite lonen om na te gaan welke rechten en verplichtingen aan dergelijke buitengewone participaties van de openbare macht in handels- en nijverheidsondernemingen verbonden zijn (5).

De snelheid waarmede handel en nijverheid in Congo zich ontwikkelen, de aanwas van de blanke bevolking, de menigvuldigheid der problemen door het tempo van deze evolutie gesteld, hebben sommigen aangezet te geloven dat België te ver van Centraal-Afrika gelegen was, dat de Belgische administratie te traag en te onbegrijpend was om — met de middelen in 1908 bij de naasting van de Onafhankelijke Congo-Staat beraamd en in de Koloniale Keure vastgelegd — de goede en tijdige oplossingen aan deze problemen te kunnen brengen.

Vandaar een zekere strekking in de koloniale administratie om de verantwoordelijkheden in België te verlichten — wat door het Besluit van de Regent van 21 December 1946 beoogd werd door een drastische vermindering van de bevoegdheden van het Departement van Koloniën te Brussel (6) — en om tegelijkertijd het zwaartepunt van de koloniale administratie naar Leopoldstad te verplaatsen — waarmede een aanvang genomen werd door het Besluit van de Regent van 1 Juli 1947 op de Bestuursinrichting van de kolonie (7).

In zoverre deze reorganisatie ten doel heeft een gezonde decentralisatie te verwezenlijken ten einde de Minister van Koloniën te ontlasten van uitvoeringsmaatregelen die best in de kolonie kunnen getroffen worden, is zij volledig toe te juichen. Zij mag nochtans dit doel niet voorbijschieten.

De verantwoordelijkheid voor het hoger beleid van onze koloniale bezittingen naar Afrika verplaatsen zou er op neerkomen het lot van de inheemse bevolking aan een handvol blanken ter plaatse over te laten. Wij zullen moeten nagaan welke gevaren aan dergelijk standpunt verbonden zijn.

Laten wij nu onze ogen aandachtiger naar Afrika wenden. Onze twee overzeese gebieden bedekken te zamen een oppervlakte van bij de 2.400.000 km², bijna 80 maal het grondgebied van België. Zij tellen meer dan 14½ miljoen inwoners (8).

In deze uitgestrekte tropische gewesten leven inboorlingen die nooit — op verre na niet — het peil van onze moderne beschaving bereikt hebben.

Hun primitieve instellingen — en de omwenteling die het contact met het blanke ras daarin aan het verwekken is — verdienen ruimschoots de belangstelling van de jurist.

Wat voor de bevolking van onze streken het juridische verleden — vrijwel de oorsprong is — dat is in onze Arfikaanse gebieden het heden. En met welke diversiteit !

De traditionele politieke instellingen van de onder ons beheer staande negerbevolkingen gaan van de twee sultanaten Ruanda en Urundi — elk met meer dan anderhalf miljoen onderhorigen — over de veel kleinere hoofdiën waaruit de meeste inlandse gebiedsomschrijvingen van Belgisch-Congo bestaan, tot de luttele dorpsgemeenschappen welke voor de doeleinden van het koloniaal bestuur in sectoren zijn moeten verenigd worden (9).

Het gewoonterecht — uit onze gewesten met de Franse omwenteling verdwenen — is voor de massa der inboorlingen het bijzonderste rechtelijke raam gebleven. Ons koloniaal geschreven recht kan bogen op een indrukwekkend stel van wetboeken (10), organische wetten of wetten die bijzondere onderwerpen van groot of minder belang regelen. Dit wettenarsenaal, met de daarbij horende reglementen, ordonnances en besluiten (11) geldt nochtans in zijn geheel slechts voor een kleine minderheid, samengesteld uit enkele ingeschreven autochtonen en de niet-autochtonen, uitgezonderd — voor wat deze laatsten betreft — de inboorlingen van de naburige landen voor welke ook hun gewoonten de normale rechtsregeling zijn.

De overgrote massa der autochtonen leeft dus hoofdzakelijk naar de regelen van een ongeschreven wet : het gewoonterecht, voor zover dit niet in strijd is met de geschreven wetgeving of de openbare orde (12).

Primitieve politieke instellingen en gewoonterecht zijn de eigenaardige juridische trekken van de gaaf gebleven inlandse bevolkingsgroepen.

Doch de ontwikkeling van handel, transport, nijverheid en administratie heeft in Centraal-Afrika, zoals elders, agglomeraties doen ontstaan, waar steeds talrijker inboorlingen, uit diverse stammen voortkomende, zich samenvoegen. Hier geldt niet één gewoonterecht, het traditionele ongeschreven recht van de stam waarin zich de inboorling beweegt, maar hier worden de onderhorigen van verschillende gewoonterechten tegenover elkander gesteld. Vandaar de oprichting van afzonderlijke gebiedsomschrijvingen (13), welke men meer-gewoonterechtelijke kringen had kunnen noemen, maar die men onder de onverwachte benaming van niet-gewoonterechtelijke centra in ons koloniaal administratief recht aantreft. Wij zullen de gelegenheid hebben te onderzoeken of door de plaatselijke rechtsmachten niet opnieuw de historische rol van de praetor peregrinus vervuld wordt tot eenmaking van de naast elkander gebrachte afzonderlijke gewoonterechten.

Niets zal leerzamer zijn in dit opzicht dan de evolutie die het gewoonterecht te Leopoldstad ondergaat. Haar Inlanderswijk telt zowat 120.000 inboorlingen uit al de streken van Belgisch-Congo.

Al de gewoonten van onze kolonie komen er aanspoelen en dienen met elkander verzoend (14).

Het contact van veertien en half miljoen achterlijke inboorlingen met een steeds groeiender aantal blanken, de verder ingrijpende economische bedrijvigheid ten behoeve van de buitenlandse markten, voornamelijk onder de leiding van vennootschappen met kapitalen (15) bedreigen de stabiliteit der traditionele instellingen.

Het snel tempo van deze ontwikkeling zal, naast de problemen van sociale wetgeving, onderwijs, hygiëne, geneeskundige zorgen en huisvesting, ook het juridisch politieke vraagstuk stellen naar de beste vorm van wat men de inlandse politiek noemt (16).

Het ene uiterste in dit opzicht is het bewuste streven naar Europeanisatie en assimilatie, door zoveel mogelijk bestuurstaken en gezagsposten aan blanken toe te vertrouwen. Dit is het rechtstreekse bewind met al zijn consequenties. Zelfs indien wij het wilden, dan nog zouden het klimaat, de uitgestrektheid van het grondgebied en de omvang van de inlandse bevolking ons zulke politiek in Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi ontzeggen.

Het andere uiterste is het onrechtstreekse bewind in zijn passieve vorm (17) door zoveel mogelijk inlandse hoofden te gebruiken voor de gezagvoering over de inlanders en zo weinig mogelijk veranderingen te brengen aan de tradities, gewoonten en instellingen waarop het gezag van deze hoofden rust en aan de gezagsmiddelen die deze hoofden ter beschikking staan. Het Europees personeel voor de koloniale administratie is dan ook tot zijn minimum herleid.

Twee uitzichten van dit onrechtstreekse bewind vinden wij in Ruanda-Urundi verder gedreven dan in Belgisch-Congo. In het trustgebied wordt het gezag meer gevoerd door middel van de inlandse hoofden en zijn er naar verhouding minder blanken met bestuurstaken belast dan in onze kolonie (18). Terwijl de inlandse bevolking in Belgisch-Congo slechts driemaal talrijker is dan in Ruanda-Urundi, is nochtans het Europees bestuurspersoneel ruim tien maal talrijker in onze kolonie dan in ons trustgebied.

Dit is echter maar een oppervlakkige bemerking. Niet het aantal blanke ambtenaren, niet de dichtheid van de administratieve bezetting als zodanig mag als leidraad dienen bij de beoordeling van de inlandse politiek.

De vruchtbaarheid van deze politiek zal gemeten worden aan de daadwerkelijke vooruitgang die de inlandse maatschappij ten goede komt.

De meest conservatieve vorm van de inlandse politiek is het onrechtstreekse bewind onder zijn passieve vorm.

De schijnbaar meest progressieve vorm van de inlandse politiek is het rechtstreekse bewind met stelselmatige Europeanisatie en assimilatie (19).

Het zal wel niet nodig zijn lang uit te weiden over de verschillende redenen waarom een politiek van rechtstreeks bewind en assimilatie in Centraal-Afrika tot mislukking gedoemd is. Het achterlijke beschavingspeil van de inlandse maatschappij bepaalt de onmogelijkheid deze maatschappij te rege-

ren zonder in een zekere zin te steunen op haar eigen structuur.

Hoe kan men van een assimilatie-politiek en een rechtstreeks bewind verwachten dat zij als bij toverslag de hinderpalen zouden verleggen welke iedere vooruitgang vertragen om reden van de materiële tekortkomingen ener primitieve gemeenschap, waar de productie-middelen en productie-methodes geen snelle aangroei van de maatschappelijke rijkdom toelaten?

Herhaaldelijk werd gewezen op het gevaar van een voortvarende industrialisatie voor het behoud van de bevolking: wegrukking van jonge arbeidskrachten uit de traditionele groep, daling van de productie en van de levensstandaard in de inlandse gemeenschap, daling van het geboortecijfer, gevaren waaraan de tere gezondheid van de inlandse nijverheidsarbeiders blootgesteld is. Wat zou het worden indien, boven de aanhoudende bedreigingen van de gestadige nijverheidsontwikkeling, de morele verwoestingen van een ten top gedreven desorganisatie der traditionele instellingen kwamen te staan? Wie kan voorspellen welke ontredde deze desorganisatie bij primitieve, ongeletterde, emotieve massa's zou kunnen veroorzaken?

De drukking van een klimaat dat de Europeaan tot voorzorgen dwingt en de gezondheid van de inlander regelmatig bedreigt, mag ook niet lichtelijk voorbij gezien worden. De hygiënische en geneeskundige vooruitgang moet daarom als een basisvoorwaarde voor elke algemene vooruitgang beschouwd worden.

Wie het onmogelijke opzet zou willen nastreven de inlanders in enkele generaties bij de Europese toestanden aan te passen, komt ras tot de vaststelling dat alles tegelijk te doen is (20). Onze Europese levenswijze is het gevolg van dertig eeuwen beschavingsopgang en men zal vruchteloos trachten de negers van Centraal-Afrika in één eeuw te assimileren (20bis).

Hoe kan men overigens hopen de moeizame vooruitgang van de inlandse maatschappij snel te verwezenlijken indien men begint met deze maatschappij zelve te ontredde?

Deze en vele andere redenen moeten het rechtstreekse bewind en de assimilatie doen verwerpen. Voor het bestuur van zijn Afrikaanse gebieden heeft België terecht de andere weg gekozen.

In het onrechtstreekse bewind, dat de inlandse maatschappij als vertrek- en steunpunt aanvaardt, schuilt nochtans een in het oog springend gevaar van conservatisme.

Het onrechtstreekse bewind begint met de gewoonten, de tradities, het bijgeloof, de achterlijke gezagsvormen van de inlandse gemeenschap te aanvaarden. Het moet er zelfs zorg voor dragen dat zij niet te snel vervallen. Het moet ze herstellen en in ere houden daar waar het past (20ter).

Daarentegen heeft het besef van een beschavingsopdracht zich met de jaren versterkt. Bij de overdracht van de Onafhankelijke Congo-Staat aan België heeft de overweging van die beschavingsopdracht een machtige rol gespeeld (21). De blanken gaan niet naar Congo alleen om er een administratieve carrière te maken, om er opbouwend

werk te verrichten in handel, transport of nijverheid; zij gaan er ook als zendelingen, als opvoeders. Hun bedrijvigheid onder al haar vormen moet uiteindelijk niet alleen het moederland, maar ook de inlanders ten goede komen.

In de laatste jaren is zelfs het belang der inlanders op de voorgrond getreden.

Tussen de twee wereldoorlogen waren talrijke stemmen opgegaan om te waarschuwen tegen de gevaren van de industrialisatie voor de gezondheid en de welvaart van de inlandse maatschappij en groeide het besef dat de inlandse belangen de hoofdbekommernis moesten worden van de koloniale mogendheid die België is (22).

Bij het einde van de tweede wereldoorlog heeft België, met de andere ondertekenaars van het Handvest der Verenigde Naties, plechtig verklaard dat de belangen van de inwoners onzer koloniale gebieden allesoverheersend zijn, dat het de welvaart van deze inwoners zal bevorderen en, met de nodige eerbied voor hun cultuur, zal zorgen voor hun politieke, economische, sociale en opvoedkundige vooruitgang (23).

Het onrechtstreekse bewind — dat de bestaande inlandse instellingen als gezagsmiddelen gebruikt en eerbiedigt — mag dus nooit passief zijn. Het moet vooruitstrevend zijn, naar onze beste krachten, om een zinswending uit het Handvest van San Francisco over te nemen, en wel ten voordele — eerst en vooral — van de inlanders zelve.

Is het uit den boze, dat wij dit ook beschouwen als overeenstemmende met het welbegrepen belang van het moederland.

De associatie tussen België en Congo duurt nu reeds veertig jaar, met Ruanda-Urundi in feite reeds dertig jaar.

De Onafhankelijke Congo-Staat was grotendeels een Belgische onderneming. Zijn vorst was de Koning der Belgen en tal van onze landgenoten hebben hun beste jaren — ja zelfs hun leven veilig gehad voor Congo toen alleen de blauwe vlag met de gouden ster er over wapperde (24).

Congo en Ruanda-Urundi geraken stilaan met ons nationale leven verknocht. Totnogtoe — en voor zekere tijd nog — zijn zij afhankelijke gebieden. De inwoners van Congo en Ruanda-Urundi worden beschouwd als tot onze familie behorende — doch minderjarige, onmondige familieleden.

De familie-band is een bestendige band. Vandaar de wens de associatie tussen het moederland en haar afhankelijke gebieden als bestendig, onverbreekbaar te beschouwen.

In deze geestesstemming kan men al te licht vergeten dat onze eerste taak moet zijn de minderjarige mondig te maken — maar dat het voor ons niet opgaat aan de meerderjarige op te leggen waar hij zijn liefde zal dienen te betuigen.

Men heeft reeds het grote woord « Belgische Unie » in een officieel stuk gebruikt (25).

Het precedent van de « Union française » (26) en van de « Nederlandse Unie » (27) kan aanstekelijk werken en verleidelijk zijn voor wie van federale unies droomt. De mode is er naar...

De geschiedenis kent geen voorbeeld van langdurige federale unies waar de gefedereerde elemen-

ten niet vrijwillig de unie gewenst hebben. Een rijk van dwang en duurt niet lang...

Wij kunnen Congo en Ruanda-Urundi lief hebben en wij kunnen wensen er nooit van te moeten scheiden.

Die scheiding zullen wij vermijden niet door staatsrechtelijke constructies, maar indien onze inlandse politiek niet alleen de inlanders onmiddellijk en op lange termijn ten goede komt maar ook de onmiddellijke en duurzame belangen van België dient.

Naast de staatsrechtelijke vraagstukken die de inlandse politiek stelt in de schoot van onze overzeese gebieden en met het oog op de latere banden tussen deze gebieden en het moederland, naast de belangen van inlanders en Belgen zoals zij daartoe betrekking hebben, is er aan de inlandse politiek nog een ander uitzicht dat ons evenmin onverschillig kan laten.

De vraag of het onrechtstreekse bewind der meeste Europese koloniën zonder zelfregering voldoende progressief is, staat nu in het brandpunt van de wereldbelangstelling.

Na de tweede wereldoorlog is de drang van de kleurvolken naar onafhankelijkheid onweerstaanbaar geworden — Indië, Pakistan, Birma, Ceylon : ziedaar vier nieuwe staten die zich in een jaar tijds uit het koloniale verband losgerukt hebben. De Franse en Nederlandse koloniën in Zuid-Oost-Azië vertonen streken waar het gezag van het moederland sedert de Japanse terugtocht nog niet hersteld werd. De Arabische liga heeft het zelfbewustzijn van de Islam versterkt. Het is de deelnemers aan de vergaderingen van de Organisatie der Verenigde Naties opgevallen hoe de invloed van de niet-Europese landen aan het groeien is.

Dit heeft voor gevolg dat de koloniale mogendheden op de vingers gekeken worden.

België is een van de belangrijkste koloniale mogendheden. Ons land neemt de vierde plaats in na Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland.

De manier waarop ons koloniaal beheer zich van zijn taak kwijt zal het internationaal krediet van België verlagen of verhogen, naar gelang der resultaten en hoe zij in het buitenland, voornamelijk door de niet-koloniale mogendheden, zullen beoordeeld worden.

België, dat rechtstreeks de souvereiniteit uitoefent over Belgisch Congo en Ruanda-Urundi, zal aan een eventuele blaam voor zijn koloniale prestatie niet ontsnappen, veel minder dan het de weerslag heeft kunnen ontgaan van de kritieken op het beheer van de Onafhankelijke Congo-Staat (28). Nochtans was Koning Leopold II daar alleenheerser en het Belgische volk, noch zijn grondwettelijke organen, hadden er de minste verantwoordelijkheid te dragen.

Deze verantwoordelijkheid van België, van alle Belgische staatsburgers dus, tegenover het buitenland wordt op een eigenaardige wijze door de Koloniale Keure onderlijnd.

De Belgische Minister die normaal bevoegd is in koloniale aangelegenheden is de Minister van Koloniën. Hij onderscheidt zich van zijn collega's niet alleen wat de aardrijkskundige basis van zijn

imperium betreft : onze gebieden in Afrika en niet het Belgisch grondgebied; het onderscheid ligt nog in het feit dat hij naast de uitvoerende macht ook in de Wetgevende macht het belangrijkste orgaan is; daarenboven is hij eigenaardig genoeg een Minister die voor Afrika onder zich al de bevoegdheden verenigt die voor wat België betreft onder zijn collega's verdeeld zijn. De Minister van Koloniën is tegelijkertijd bevoegd voor Financiën, Begroting, Binnenlandse Zaken, Verkeerswezen, Arbeid, Economische Zaken, Openbare Werken, Landsverdediging, enz... Al de Staatsbevoegdheden zijn de zijne met uitsluiting van een enkele : de buitenlandse betrekkingen. Tegenover het buitenland is voor onze Afrikaanse gebieden de Minister van Buitenlandse Zaken, niet de Minister van Koloniën, bevoegd.

De betrekkingen van België met de vreemde mogendheden ten opzichte van de kolonie — zo luidt artikel 28 van de Koloniale Keure — behoren tot de bevoegdheid van 's Rijksminister van Buitenlandse Zaken.

De Wetgevende Kamers hebben onlangs uitdrukkelijk onderlijnd dat zij niet wensten aan dit beginsel ook in het minst te laten tornen.

In een onzer buitenlandse posten wordt het hoofd van onze diplomatieke vertegenwoordiging door een koloniale attaché bijgestaan. De regering had de bezoldiging van deze koloniale attaché op de begroting van het Ministerie van Koloniën ingeschreven. De Commissie voor de Koloniën van de Kamer der Volksvertegenwoordigers heeft deze inschrijving met algemene stemmen afgekeurd op grond van artikel 28 van de Koloniale Keure. De Regering heeft deze stelling aanvaard, welke door beide Wetgevende Kamers bekrachtigd werd. Voortaan zullen de bezoldigingen der koloniale attachés op de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken ingeschreven worden (29).

Het kan niet duidelijker gezegd dat België — dat wij allen dus — tegenover het buitenland de volledige verantwoordelijkheid vorderen voor hetgeen door België, of uit naam van België, in Congo en Ruanda-Urundi verricht wordt.

Uitgestrektheid en natuurlijke rijkdommen van onze Afrikaanse gebieden, omvang van de bevolking, soevereiniteitsrechten en -plichten van ons land ten opzichte van zijn overzeese bezittingen, zijn rechten als aandeelhouder en medebeheerder van grote vennootschappen, graad en aard van een gezonde decentralisatie in ons koloniaal beheer, juridisch statuut van de inlanders, progressiviteit van de inlandse politiek, ons aller verantwoordelijkheid ten opzichte van het buitenland — ziedaar enkele van de redenen waarom elke Belg, en op zijn minst de Belgische jurist, zich vertrouwd dient te maken met de beginselen van het Belgische Koloniale Recht.

(1) Van 31 December 1946 tot 31 December 1947 klonk de blanke bevolking in Belgisch-Congo van 34.786 tot 43.408 eenheden, hetzij een vermeerdering met 8.622 eenheden; het aantal Belgen klonk in hetzelfde tijdperk van 24.508 tot 31.889, of een vermeerdering met 7.381 eenheden. (E. Jungers: Discours au Conseil de Gouvernement 1948 — Statistiques, blz. 11. — Imprimerie du Gouvernement Général, Léopoldville)

Van 31 December 1946 tot 31 December 1947 klonk de blanke bevolking in Ruanda-Urundi van 1907 tot 2349, hetzij een vermeerdering met 441 eenheden; het aantal Belgen

klom van 1264 tot 1596, hetzij een vermeerdering met 332 eenheden. (Inlichtingen, medegedeeld door het Ministerie van Koloniën).

Voor deze beide Afrikaanse gebieden tezamen zijn de cijfers de volgende: op 31 December 1946: blanken 36.693, Belgen 25.772; op 31 December 1947: blanken 45.757, Belgen 33.485. Vermeerdering in één jaar: blanken 9.064, Belgen 7.713.

(2) Report of the Trusteeship Council — General Assembly — Official Records: Third Session — Supplement n° 4 (A/603 — Lake Success, New-York, 1948).

(3) Decreten die niet speciaal voor Ruanda-Urundi bestemd zijn, worden slechts in het trustgebied van toepassing nadat zij uitvoerbaar verklaard door een ordonnantie van de vice-gouverneur-generaal voor dit gebied (artikel 3 van de wet van 21 Augustus 1925; de Nederlandse tekst van dit artikel is erbarmelijk). Wat de wetten betreft, cfr. artikel 1, tweede lid van de wet van 18 October 1908 en artikel 1 van de wet van 21 Augustus 1925.

(4) De betrekkingen van België met de vreemde mogendheden ten opzichte van onze beide Afrikaanse gebieden behoren evenwel tot de bevoegdheid van de Minister van Buitenlandse Zaken (artikel 28 van de wet van 18 October 1908 en artikel 1 van de wet van 21 Augustus 1925 — cfr. infra).

(5) Wetsontwerp houdende de begroting der buitengewone ontvangsten en uitgaven van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi voor het dienstjaar 1948, Document Senaat 1947-1948, n° 278, Portefeuille van Belgisch-Congo, blz. 72-77; Portefeuille van Ruanda-Urundi, blz. 80.

Zie ook wetsontwerp houdende de gewone begroting van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi voor het dienstjaar 1948, Document Senaat 1947-1948, n° 91. — Raming van de netto opbrengst van deze portefeuille over 1948: voor Belgisch-Congo 123.542.000 frank, blz. 242; voor Ruanda-Urundi 4.330.000 frank (blz. 432). Deze opbrengst vertegenwoordigt meer dan 3 % van de totale inkomsten der twee gebieden.

(1) Belgisch Staatsblad, 2/3 Januari 1947. Het aantal Algemene Directies werd verminderd van 6 tot 3, het aantal directies werd verminderd van 27 tot 10.

(7) Bestuursblad van Belgisch-Congo, 36e jaargang, n° 12bis, 2 Juli 1947, blz. 1269-1381. Deze reorganisatie van het Bestuur werd voorafgegaan door het Decreet van 29 November 1946 (Bestuursblad van Belgisch-Congo, 36e jaargang, n° 2, 25 Januari 1947, blz. 63-66), waarbij aan de Secretaris-Generaal van het Gouvernement in de kolonie de machten worden toegekend die zekere decreten en wetgevende ordonnanties uitdrukkelijk aan de Gouverneur-Generaal hadden voorbehouden. De Memorie van Toelichting legt uit dat de bedoeling hiervan is: «Als grondslag van de administratieve hervorming... een verlichting te zien aanbrengen aan de daden van dagelijks beheer, waarvan de Gouverneur-Generaal tot op heden de last droeg», teneinde «... het Hoofd van de Kolonie in de gelegenheid (te) stellen zijn bedrijvigheid op meer volgestrekte wijze en zonder hinder te wijden aan de menigvuldige gouvernementstvraagstukken, waarvan de belangrijkheid en het aantal, in de loop van de laatste jaren in aanzienlijke mate hebben toegenomen». Zie anderzijds de decentralisatie van de Gouverneur-Generaal op de provincie-gouverneurs, van de provincie-gouverneurs op de districts-commissarissen en van de districts-commissarissen op de gewestbeheerders in een serie van 29 ordonnanties, allen gedagtekend 29 October 1947 en gepubliceerd in het Bestuursblad van Belgisch-Congo, 36e jaargang, n° 20bis, 3 November 1947, blz. 2415-2429 en blz. 2431-2446.

(8) Belgisch-Congo (cijfers op 31 December 1947): inlandse bevolking: 10.761.353; blanke bevolking: 43.408; Aziaten: 897; totaal over Belgisch-Congo: 10.805.658.

Ruanda-Urundi (cijfers op 31 December 1947): inlandse bevolking: 3.718.545; blanke bevolking: 2.349; andere niet-autochtonen: 2.367; totaal voor Ruanda-Urundi: 3.723.261.

Totale bevolking onzer overzeese gebieden op 31 December 1947: 14.528.919.

Oppervlakte van Belgisch-Congo 2.343.930 km².
Oppervlakte van Ruanda-Urundi 54.172 km².

Totale oppervlakte onzer overzeese gebieden 2.398.102 km².

Vergelijk: oppervlakte van België: 30.506 km². Bevolking van België op 31 December 1947: 8.452.584. — (Bronnen: E. Jungers, op. cit.; Report of the Trusteeship Council, op. cit.; Belgisch Staatsblad, 11 Juni 1948.)

(9) Op 31 December 1946 telde het sultanaat Ruanda 1.727.960 onderhorigen, het sultanaat Urundi 1.932.576 onderhorigen. In Belgisch-Congo waren er 552 hoofdfijen op 31 December 1947. De talrijkste hoofdfij telde circa 80.000 onderhorigen, de kleinste amper 1.000; er waren bovendien 506 sectoren, waarvan de bevolking tussen 2.000 à 20.000 eenheden telt en waarin sommige dorpsgemeenschappen uit niet meer dan enkele tientallen onderhorigen bestaan. (Inlichtingen medegedeeld door het Ministerie van Koloniën).

(10) Bijzonderste koloniale wetboeken, met aanduiding van de datum ofwel van hun basis-decreten of -ordonnaties, ofwel van het coördinatiebesluit:

— Burgerlijk Wetboek: ordonnantie van 14 Mei 1886, decreten van 30 Juli 1888, 4 Mei 1895, 31 Juli 1912, 30 Juni 1913, 6 Februari 1920, 20 Juli 1920.

— Wetboek van Koophandel: decreten van 31 Juli 1912, 2 Augustus 1913, 12 Januari 1920, 19 Januari 1920, 24 April 1922, 20 Maart 1923, 12 December 1925, 27 Juli 1934, 28 Juli 1934.

— Strafwetboek: decreet van 30 Januari 1940.

— Gerechtelijke inrichting: koninklijk besluit van 22 December 1934 tot coördinatie.

— Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering: ordonnantie van 18 Mei 1886.

— Wetboek van Strafvordering: decreet van 11 Juli 1923.

(11) De uitgave 1945 van de «Codes et Lois du Congo».

Belge», door Strouwens en Piron, beslaat 1.407 bladzijden, zonder de tabellen.

(12) Zie artikel 4, tweede lid van de wet van 18 October 1908, eveneens van toepassing in Ruanda-Urundi krachtens artikelen 1 en 5 van de wet van 21 Augustus 1925. — In de praktijk geldt het gewoonterecht zelfs voor de meeste «ingeschreven» autochtonen, ondanks de bepalingen van artikel 4 van de wet van 18 October 1908. — Zie o.m. het rondzendschrijven van 7 Juli 1923 in «Codes et Lois du Congo Belge», uitgave 1945, op. cit. blz. 612-613.

(13) Koninklijk besluit van 6 Juli 1934 tot coördinatie van de decreten van 23 November 1931 en 6 en 22 Juni 1934 op de niet-gewoonterechtelijke centra en de verdere ordonnances tot wijziging. Naast deze omschrijvingen bestaan er ook inlanderswijken en kampen van inlandse arbeiders. Op 31 December 1947 bedroeg de totale inlandse bevolking buiten de gewoonterechtelijke gebiedsomschrijvingen het totaal van 1.677.443 eenheden op 15,58 % van de totale bevolking van Belgisch-Congo. Op 31 December 1939 waren deze cijfers 971.907 en 9,41 %. Deze cijfers wijzen op een jaarlijkse aangroei van circa 100.000. (Zie E. Jungers, op. cit., Statistiques, blz. 16-17, en L. Petillon, Discours au Conseil de Gouvernement 1947, blz. 117.) In Ruanda-Urundi bedroeg de inlandse bevolking buiten de gewoonterechtelijke gebiedsomschrijvingen 58.009 eenheden op 31 December 1947 (cijfer medegedeeld door het Ministerie van Koloniën). Op 31 December 1939 was dit cijfer 35.319 (Verslag over het Belgisch beheer van Ruanda-Urundi gedurende de jaren 1939-1944 aan de Kamers voorgelegd door de heer Minister van Koloniën, blz. 10).

(14) E. Capelle: La Cité Indigène de Léopoldville, 1947, blz. 98 vlg.

(15) Op 31 December 1947 waren er in Belgisch-Congo 755.109 inboorlingen ten dienste van ondernemingen van allerlei aard. Op 31 December 1946 was dit aantal 730.519. Op 31 December 1940: 518.263. In zeven jaar tijds 240.000 arbeiders meer of een vermeerdering met circa 50 %. (Zie E. Jungers, op. cit., Statistiques, blz. 60, en L. Petillon, op. cit., blz. 177.) In Ruanda-Urundi waren er 51.948 inboorlingen ten dienste van ondernemingen van allerlei aard op 31 December 1947 (cijfer medegedeeld door het Ministerie van Koloniën).

(16) The Colonial Problem — A report by a Study Group of Members of the Royal Institute of International Affairs. — Oxford University Press, 1937. — Zie het hoofdstuk «The Education of Backward Peoples in Self-Government», pp. 255-254.

(17) In de Engelse terminologie heeft het onrechtstreeks bewind een progressieve inhoud; zijn beschavingsopzet is nochtans verschillend van dat van een rechtstreeks bewind, dat naar Europeanisatie en assimilatie streeft. Het onrechtstreeks bewind — «indirect rule» — heeft ten doel de evolutie en aanpassing van de inlandse instellingen te bevorderen, ten einde een beschavingsvorm te ontwikkelen die niet vreemd zou zijn aan de inboorlingen, maar die in hun verleden wortelt. (The Colonial Problem, op. cit., blz. 258.)

(18) Wetsontwerp houdende de gewone begroting van Belgisch-Congo en van Ruanda-Urundi voor het dienstjaar 1948 (Documenten Senaat, n° 91, Zitting 1947-1948): vast Europees personeel voor Belgisch-Congo: 4.344 (blz. 44), voor Ruanda-Urundi: 321 (blz. 108). Zelfs indien men de betrekkelijk grote effectieven van het Gouvernement Generaal — ongeveer 600 blanke ambtenaren (zie Bestuursblad van Belgisch-Congo, 1947, n° 12bis, 2 Juli 1947, blz. 1292-1293) terzijde laat (vermits de centrale diensten te Leopoldstad ook aan Ruanda-Urundi ten goede komen), dan nog blijkt dat de «administratieve bezetting» in Ruanda-Urundi veel dunner is dan in Belgisch-Congo.

(19) «(La politique coloniale française) se réclame encore magère de l'idéal traditionnel d'assimilation. Son rôle à l'égard de la «France d'outre-mer», est d'y poursuivre sa mission civilisatrice de manière que les indigènes deviennent un jour des Français... But lointain auquel la pleine citoyenneté dont jouit la population de nos vieilles colonies n'enlève pas son caractère chimérique dans la mesure où, faute de pouvoir accorder l'assimilation à laquelle bien des territoires ne sauraient prétendre, on refuse le self-government». — A. Mathiot, «Le Statut des Territoires dépendants», in Revue General de Droit International Public, Paris, 1947, p. 170. — Voor het Franse voorstel zie ook Lord Hailey, The Future of Colonial Peoples, Oxford University Press, 1944, bl. 41-45.

(20) In verband met de hinderpalen die de stoffelijke

voortuitgang in de weg staan, zie P. Rijckmans: «Vers l'Avenir — Problèmes coloniaux de demain» (Conférence faite à Léopoldville le 6 juillet 1946), uitgave «Courrier d'Afrique».

(20bis) Na een 70-jarig contact met de blanke beschaving zijn er in Belgisch-Congo amper 5.000 werkelijk «geëvolueerden» en 1.000 werkelijk «geassimileerden» (P. Mercenier, L'Evolution de la société noire au Congo Belge, in «Zaire», Congolees Tijdschrift, October 1948, Brussel-Antwerpen, blz. 838).

(20ter) Cf. «Codes et Lois du Congo Belge», uitgave 1945, op. cit. blz. 612 en 618. Over het ingewikkelde vraagstuk van de progressieve aanpassing der inlandse politieke instellingen en van het gewoonterecht, zie de studie van wijlen A. Maron: «La décret du 5 décembre 1933. Son esprit et son application» (in Centre d'Etude des Problèmes sociaux indigènes (CEPSI), année 1948, n° 6, pp. 109-129). — Zie ook E. Capelle: «La Limitation du taux des dots» (in «Zaire», Nov. 1948, blz. 959-968).

(21) Cf. Interpellation de Monsieur Vandervelde au Gouvernement au sujet de :

- 1° des devoirs qui incombent à la Belgique comme puissance signataire de l'Acte de Berlin de 1885;
- 2° des inconvénients qui résultent pour la Belgique du régime de l'Union personnelle avec l'Etat indépendant du Congo;
- 3° de la mise à la disposition de cet Etat d'officiers et de fonctionnaires salariés par la Belgique;

— développée en séance du 20 février 1906 (Annales parlementaires de Belgique — Session législative ordinaire de 1905-1906, Chambre des Représentants, p. 719 suiv.).

Zie ook de moties waarop gestemd werd in de vergaderingen van 2 Maart 1906 en 14 December 1906 van de Kamer der Volksvertegenwoordigers — alsmede de rede van Z. M. Koning Albert bij zijn Troonsbestijging: «Pour un peuple épris de justice, une mission colonisatrice ne peut être qu'une mission de haute civilisation». (Bravo! bravo! double salve d'applaudissements). — (Ann. Parl. 1909-1910, Séance solennelle des Chambres réunies tenue le 23 décembre 1909, p. 374).

(22) Cf. Verslag uit naam van de Commissie van Koloniën belast met het onderzoek van het wetsontwerp houdende de gewone begroting van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi voor het dienstjaar 1933. (Doc. Senaat, zitting 1932-1933, n° 70, 4 Mei 1933). «C. Beginnselen van de Koloniale Politiek, waarop het nuttig geacht wordt de aandacht van het gouvernement der kolonie opnieuw te vestigen».

» 2. België beoogt hoofdzakelijk in Congo de verbetering van de zedelijke en stoffelijke levensvoorwaarden der inheemse bevolking». (Blz. 14. — Zie ook de redevoeringen in de vergadering van de Senaat op 25 Juli 1933 (Parlementaire Handelingen van België, Senaat, Gewone Zitting 1932-1933, blz. 586 vlg.), alsmede E. Soudan, toen stafhouder van de Brusselse Balie, in zijn rede op de openingszitting van de Koloniale Afdeling van de «Conférence de Jeune Barreau», op 7 Januari 1933: «l'élément essentiel de notre action (est) l'amélioration constante de la situation matérielle et morale du noir, la sauvegarde des races indigènes, de leur santé, de leur développement intellectuel» (Journal des Tribunaux, Bruxelles, 1933, col. 51-52, en Parlementaire Handelingen, Senaat, 1932-1933, blz. 600).

(23) Artikel 73 van het Handvest van de Verenigde Naties.

(24) Zelfs vóór de stichting van de Onafhankelijke Congo-Staat was het aandeel der Belgen aan de «Association Internationale Africaine» overwegend: «L'histoire de l'activité du Comité exécutif de l'Association Internationale Africaine est à peu près purement de l'histoire belge. Les expéditions qui partirent de Bruxelles étaient dirigées pour la plupart par des officiers de l'armée belge; les autres membres de leur personnel étaient aussi des Belges». — R. S. Thomson: Fondation de l'Etat Indépendant du Congo — Office de Publication, Bruxelles, 1933, blz. 59.

(25) E. Jungers, op. cit. blz. 17.

(26) Constitution de la République française — Titre VIII. De l'Union française — (Journal Officiel de la République française, 28 octobre 1946).

(27) Cf. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden (n° 1.425). Besluit van 21 September 1948, ter bekendmaking van de tekst der herziene Grondwet, i.z. artikelen 1, 2, 62, 63, 64 en het veertiende hoofdstuk (artikelen 208-211).

(28) Cf. Supra, nota (21).

(29) Documenten Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1947-1948, n° 476 en 497.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 21 Juni 1948.

Voorzitter en Verslaggever: M. Wouters.

Advocaat-generaal: M. Colard.

Hoger beroep van strafvonnis gewezen op verzet. —

Verzwarende van de toestand van verdachte. —

Cassatie.

Veroordeling bij verstek: verdachte komt in verzet,

het O.M. niet in hoger beroep. In verzet worden dezelfde straffen opgelegd als bij het verstekvonnis. Verdachte en O.M. stellen beiden hoger beroep in tegen het vonnis op verzet; het Hof van Beroep veroordeelt verdachte tot zwaardere straffen dan het vonnis op verzet. Aldus doende is het Hof buiten de perken zijner macht getreden, daar het dictum van het verstekvonnis niet mocht gewijzigd worden ten nadele van verdachte.

De Schepper Louis t/Comité national d'appellations d'origine des vins.

Gelet op het bestreden arrest gewezen door het Hof van Beroep te Gent op 20 November 1947;

I. Aangaande de beslissing over de publieke vordering :

Over het middel ambtshalve opgeworpen : schending van artikelen 7, 8 der wet van 1 Mei 1849, 187, 188 en volgende van het Wetboek van Strafvordering :

Overwegende dat de Correctionele Rechtbank aanlegger op 14 Juni 1946 bij verstek schuldig heeft verklaard aan inbreuk op de bepalingen van het Koninklijk Besluit dd. 20 December 1934 betreffende de bescherming van de oorsprongbenamingen van brandewijn en hem wegens dit misdrijf veroordeeld heeft tot een geldboete van 300 frank, verhoogd met 60 opdecimen en vervangbaar in geval van niet-betaling binnen de termijn voorzien bij artikel 40 van het Strafwetboek, door een gevangenisstraf van één maand;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie niet van dat vonnis in hoger beroep gekomen is;

Dat op het verzet van de beklaagde, de Correctionele Rechtbank bij vonnis dd. 21 Februari 1947, aanlegger wegens het bij het vonnis van 14 Juni 1946 bewezen verklaard wanbedrijf dezelfde straffen heeft opgelegd als het vonnis bij verstek;

Dat op het beroep van aanlegger en van het Openbaar Ministerie het Hof van Beroep aanlegger heeft veroordeeld tot een geldboete van 2000 frank, verhoogd met 60 opdecimen en vervangbaar door een gevangenisstraf van drie maanden;

Overwegende dat het Hof van Beroep, uitspraak doende zoals is gezegd, buiten de perken van zijn macht is getreden;

Dat inderdaad door zijn verzet, aanlegger in zijn eigen belang, alleen bij de Rechtbank opnieuw ahangig heeft gemaakt, die beschikkingen van het verstekvonnis tegen dewelke het verzet is gericht, waaruit volgt dat het beschikkend gedeelte van dit vonnis niet kon gewijzigd worden ten nadele van aanlegger;

Dat mitsdien het aangevallen arrest de in het middel aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden;

II. Aangaande de beslissing over de vordering van de burgerlijke partij :

Overwegende dat de verbreking van de beslissing over de publieke vordering de verbreking medebrengt van de beslissing over de vordering van de burgerlijke partij;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal worden overgeschreven op de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat melding er van zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt de burgerlijke partij tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

BURGERLIJKE RECHTBANK VAN TONGEREN

18 Juni 1948.

Voorzitter : M. Réard.

Rechters : M.M. Ulix en Strauven.

O.M. : M. Cappuyns.

Pleiters : Mrs. Koninckx (Hasselt) en Ruyters loco Roppe.

1. Onrechtmatige overheidsdaad. — Sluiting ener drankgelegenheid bij besluit van burgemeester en schepenen. — Bevoegdheid van de rechter.

2. Ontucht. — Wanneer is de sluiting van een drankgelegenheid gerechtvaardigd ?

1. De rechter is niet bevoegd een besluit van burgemeester en schepenen tot sluiting ener drankgelegenheid te vernietigen of buiten werking te stellen.

Indien echter een burgerlijk privaatrecht door dat besluit is aangetast, is de rechter bevoegd na te gaan of en te constateren, dat die maatregel in strijd is met de wet en de gemeente tot vergoeding der daardoor veroorzaakte schade te veroordelen.

2. Ontuchtige gedragingen kunnen alleen dan een besluit tot sluiting ener drankgelegenheid rechtvaardigen, indien zij geconstateerd zijn, onmiddellijk vóór het nemen van die maatregel.

Br...t/Gemeente Genk.

Overwegende dat uit de stukken blijkt dat de herberg door aanlegger uitgebaat te Genk, Vennestraat, n° 13, bij besluit van het College van Burgemeester en Schepenen der gemeente Genk, dd. 17 October 1947, gesloten werd voor een termijn van twee jaar en dat het verbod aldaar gedurende dat tijdperk een slijterij van dranken te houden onmiddellijk is ingetreden;

Overwegende dat bedoeld verbod gesteund is op de beweegredenen dat het besproken drankhuis bewoond wordt door meerdere personen die zich openbaar aan de ontucht overleveren;

Overwegende dat door geboekt deurwaarders-exploit dd. 3 December 1947, Br., de gemeente Genk voor de Rechtbank heeft gedaagd om deze laatste zich te horen veroordelen de verzoeker onmiddellijk in de mogelijkheid te stellen zijn drankslijterij op normale wijze te heropenen en uit te baten, alsmede om vergoeding te bekomen der geleden en gebeurlijk nog te lijden schade;

Overwegende dat de Rechtbank op het eerste lid dezer dubbele vraag niet kan ingaan, dat de administratieve overheden inderdaad op soevereine wijze beslissen betreffende de sluiting en de heropening der drankgelegenheden die op het door hen beheerste grondgebied gevestigd zijn en dat de rechterlijke macht buiten hare bevoegdheid zou treden moest zij de getroffen beslissing te niet doen of de uitwerksels ervan lam leggen;

Overwegende integendeel dat de rechterlijke macht wel bevoegd is om na te gaan of de administratieve overheid gehandeld heeft in overeenstemming met de wet van het ogenblik dat door de getroffen beslissing een burgerlijk recht in het gedrang wordt gebracht; dat wanneer zulks het geval is, de Rechtbanken er toe gerechtigd zijn de onregel-

matigheid der kwestieuze beslissing te constateren en de in fout vertoevende administratieve overheid er toe te verplichten de aangerichte schade goed te maken;

Overwegende dat ontegensprekelijk door het besluit van het Genkse College een burgerlijk recht werd aangetast, namelijk het recht dat eenieder bezit welkdanige handel ook uit te baten en dat even ontegensprekelijk met daarop verbod te leggen, schade aan de enkeling wordt berokkend;

Overwegende dat aldus door de Rechtbank dient te worden onderzocht of het hogeraangeduid besluit in overeenstemming is met de ter zake geldende wettelijke voorschriften;

Overwegende dat zowel de Grondwet (artikel 96) als de Besluitwet van 14 November 1939 (artikel 11) aan de gemeentelijke overheden toelaten alle maatregelen te voorzien om de zedelijkheid te vrijwaren en hun bepaaldelijk verlot geven tot sluiting van drankhuizen over te gaan, wanneer zich aldaar een of meerdere personen kennelijk aan de ontucht overleveren;

Overwegende dat de feiten van ontucht die tot de sluiting aanleiding kunnen geven van actuele aard moeten zijn, d.i. dat zij vastgesteld of bewezen moeten worden op het ogenblik dat de tussenkomst der bestuurlijke overheid plaats grijpt;

Overwegende dat het politieverlag op hetwelk de gemeente Genk inging om haar besluit van 17 October 1947 uit te vaardigen, wel retrospectieve beschouwingen er op nahoudt betrekkelijk feiten van ontucht, die zich in de herberg Br..... zouden hebben voorgedaan, bepaaldelijk door een genaamde W..... R....., doch dat deze vrouw reeds geruimen tijd deze herberg verlaten had op het ogenblik van het optreden der plaatselijke politie, dat bijgevolg, al stemden de tegen haar aangevoerde feiten met de waarheid overeen, de bijgebrachte elementen desondanks alle pertinentie missen en geen grond mochten verschaffen tot het opstellen van het besproken besluit;

Overwegende voor het overige dat uit de termen zelf van het politieverlag voortvloeit dat de herberg Br..... niet bevonden werd in de voorwaarden geëist om het Schepencollege toe te laten tot de sluiting over te gaan, dat er wel wordt aangestipt dat de huidige aldaar dienende meid Br..... M....., een vrouw van lichte zeden is, die aanleiding gaf tot de sluiting ener andere herberg, doch dat geen enkel concreet feit van ontucht tegen haar wordt aangehaald en dat de Rechtbank dan ook niet uit haar vorige gedrag de veronderstelling kan putten dat zij nu eveneens hare ontuchtige levenswijze voortzet, mits zij als vaststaand zou aannemen dat de vorige sluiting op gegronde redenen berustte, hetgeen zelfs niet eens bewezen is;

Overwegende ten slotte dat de volgende zinsnede uit het verslag der locale politie in volslagen tegenstrijdigheid is met de gevolgtrekkingen door het Schepencollege er op na gehouden: « Café Br..... wordt in de mate van het mogelijke door ons bewaakt. Tot op heden hebben wij nog geen feiten kunnen vaststellen, alhoewel wij ervan overtuigd zijn dat er feiten gebeuren die in strijd zijn met de goede zeden »;

Overwegende dat om de goede naam van een burger aan te tasten en om hem in zijn stoffelijke belangen te schaden, de Rechtbanken niet gerechtigd zijn te steunen op de « overtuiging » van een verbalisant, doch wel op vaststaande en gecontroleerde gegevens en dat het klaarblijkelijk lichtzinnig is een beslissing te treffen als deze van 17 October 1947, zonder desbetreffend een bevoegd persoon te raadplegen en zonder ondanks de door aanlegger geuite protesten, beroep te doen op de in het arrondissement bestaande politiediensten ter verificatie der « overtuiging » van hare bedienden moet instaan voor de schadelijke gevolgen harer onrechtmatige daad;

Overwegende dat aanlegger geen elementen bijbrengt tot preciese berekening der door hem opgelopen schade, zodat deze bij benadering dient vastgesteld te worden, daarbij rekening houdend met de opmerking in het politieverlag bevat: « De herberg wordt maar weinig bezocht »;

dat in dergelijke omstandigheden een maandelijks vergoeding van 2000,— frank voldoende blijkt;

Gezien de artikelen 2, 30 tot 37 en 55 tot 59 der wet van 15 Juni 1935, gewijzigd door de wet van 20 Juli 1939;

Om deze redenen :

De Rechtbank, uitspraak doende in openbare zitting en tegensprekelijk;

Stelt vast dat het besluit van 17 October 1947 afbreuk doet aan de ter zake geldende wetteksten; dat het vanwege het College van Burgemeester en Schepenen der gemeente Genk een onrechtmatige en schadeberokkende administratieve daad uitmaakt en dat aanlegger gerechtigd is de herstelling van het ondergane nadeel na te streven;

Voordeelt deswege verweerster aan eiser te betalen de som van 2000,— frank per maand, te rekenen vanaf de datum der effectieve sluiting tot op de dag dat het aanlegger zal toegelaten worden zijn handel te hervatten;

Verwijst verweerster eveneens in de wettelijke intresten en de hem toekomende geldsommen en in de kosten des geding;

Verleent akte aan eiser van zijn schatting van het geding en zegt voor recht dat er geen aanleiding bestaat het tegenwoordig vonnis uitvoerbaar te verklaren bij voorraad.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer-bis. — 25 Februari 1948.

Voorzitter : M. Bervoets.

Rechters : M.M. de Chaffoy en Boelens.

Pleiters : Mrs. J. Mertens en A. Diercxsens.

1. **Dagvaarding.** — Verandering van de grondslag van de eis ? — Bij dagvaarding als oorzaak van de schade gesteld, « de fout van de arbeiders », later bij conclusie het gebrek van een zaak.
2. **Aansprakelijkheid voor zaken.** — Schuld wordt verondersteld bij schade door het gebrek van een zaak. — Aard van het gebrek.
1. *Eiser, die bij dagvaarding heeft gesteld, dat de door*

hem geleden schade haar oorzaak vond in « de fout van de arbeiders van verweerster » (B.W. art. 1384, lid 3) en zich in de loop van het geding in zijn besluiten beroept op de aansprakelijkheid van verweerster voor de schade, veroorzaakt door zaken, welke zij onder hare bewaking had, (B.W. art. 1384, lid 1, in fine), treedt daardoor niet buiten het « gerechtelijk contract » en stelt niet een nieuwe eis.

Daar de dagvaarding inhoudt een vordering tot schadevergoeding is daarin « virtueel » als grondslag daarvan vervat, dat de schade door eiser is geleden tengevolge van een « fout van verweerster », hierin bestaande, dat zij de bewaking had van de zakken suiker, die op eiser zijn gevallen, terwijl suiker het gebrek heeft te « leven », hetgeen dikwijls de instorting van opeengestapelde zakken suiker ten gevolge heeft. Aan het bij art. 61 sub 3° van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering gestelde vereiste is derhalve in de dagvaarding voldaan.

2. De schuld van de bewaker van een levenloze zaak wordt verondersteld, wanneer een derde schade lijdt door een gebrek van die zaak.

Ook de natuurlijke eigenschap van een zaak kan als een « gebrek » worden aangemerkt.

Van Acker t/ N. V. Neptunus-Hessenatie.

Overwegende dat de eis van aanlegger gesteund is in de inleidende dagvaarding op « de fout van de arbeiders van verweerster »;

Overwegende dat in haar eerste besluiten de verweerster opwerpt dat aldus beperkt en zonder enige nuttige en nadere aanduiding, de eis van aanlegger niet ontvankelijk zou wezen;

Overwegende dat hierop aanlegger antwoordt dat wel degelijk de fout van de arbeiders werd aangeduid in de dagvaarding; dat waar de aanlegger zegt dat de arbeiders een fout hebben begaan, dit duidelijk aantoonst dat dit is gebeurd bij de vervulling van de taak die ze uit te voeren hadden, nl. het opeenstapelen van zakken suiker; dat trouwens het proces-verbaal en de bevindingen van het onderzoek door het Beheer van Douanen en Accijnzen gevoerd, bewijzen dat de opeenstapeling der zakken niet was geschied met de nodige voorzorgen;

Overwegende dat voorts de aanlegger aanbod drie door hem aangestipte feiten te bewijzen;

Overwegende dat verweerster met reden opwerpt dat het eerste aangestipte feit, aldus in de besluiten van aanlegger omschreven : « dat het ongeval hem overkomen het gevolg was van een onvoorzichtigheid en niet behoorlijk opstapelen der zakken suiker, waardoor de zakken na de opeenstapeling begonnen te schuiven », te vaag is, vermits aanlegger zich beperkt te zeggen dat er fouten werden begaan, zonder te bepalen welke fouten en dat hij namelijk niet zegt waaruit het gebrek aan nodige voorzorgen zou bestaan hebben;

Overwegende dat aanlegger, omdat verweerster tevens had verklaard in haar tweede besluiten, « dat zij het tweede en derde aangestipte feit niet betwist behoudens de gevolgen die aanlegger eruit afleidt », antwoordde dat in die omstandigheden hij geen verder bewijs diende te leveren, vermits volgens hem de eensgezinde rechtspraak verklaarde dat de bewaker van levenloze roerende zaken aansprakelijk is voor de gebreken waarmede zij behept

zijn en dat het volstaat dat de benadeelde het bewijs levert dat de schade veroorzaakt werd door een gebrek van de zaak;

Overwegende dat verweerster alsdan opwerpt dat de vraag van aanlegger, aldus gesteund op het gebrek van de zaak, steunt op een andere rechtsgrond dan deze vermeld in de dagvaarding;

Overwegende dat in de Franse rechtspraak een arrest van verbreking (Cass. Fr., 23-11-1927, D.P. 1928, I, 121, ook geciteerd Rep. Prat. V° Demande Nouvelle, n° 10) aanneemt dat, wanneer een aanlegger in zijn dagvaarding zich grondt op een fout en in zijn besluiten artikel 1384, al. 1 inroept (verantwoordelijkheid wegens gebrek van een zaak) hij buiten het gerechtelijk contact treedt;

Overwegende dat echter de wet (artikel 61 Burg. Rechtspl.) bepaalt dat de inleidende dagvaarding moet aanduiden onder andere (3°) « het voorwerp van de vraag en de korte uiteenzetting der feiten »;

Overwegende dat aanlegger in zijn dagvaarding de feiten die aanleiding hebben gegeven tot het ongeval beschrijft en zegt dat « hiernagedaagde verantwoordelijk is voor de fouten van haar arbeiders », maar dat het blijkt uit het beschikkend gedeelte van zijn dagvaarding dat hij aan verweerster schadevergoeding vraagt;

Overwegende dus dat de vraag gegrond is op een schade, geleden door aanlegger tengevolge van een fout van verweerster en strekt tot schadevergoeding; dat dus in de loop van het geding en na de zaken te hebben aanschouwd na tegenspraak, aanlegger een middel inroept dat niet uitdrukkelijk was vermeld in de dagvaarding, maar er virtueel in was vervat;

Overwegende inderdaad dat aanlegger geen nieuwe vordering doet, maar aanvoert dat zijn vraag (gelijk) zijn oorspronkelijke vraag wordt gewettigd door de fout van verweerster, hierin bestaande dat zij de bewaking had van de zakken, welke op het lichaam van aanlegger zijn gevallen; dat deze zakken een stof « suiker » bevatten en dat deze stof het gebrek heeft te leven en dat daardoor dikwijls stapels ineenstorten;

Overwegende dat zowel de verantwoordelijkheid voortspruitende uit artikel 1382 als uit artikel 1384 en volgende, dezelfde grondslag hebben : een fout of schuld (zie De Page, T. II (1900), n° 1002; R. v. K. Sint-Niklaas, 18 Mei 1947, R.W. 1947-1948, 1110; noot onder Cass. Fr., Dall. Per. 1928, I, 122);

Overwegende dat indien men aanneemt dat de aanlegger niet is getreden buiten het gerechtelijk contract, gebonden tussen partijen door de dagvaarding, het blijkt dat op grond van de bestaande Belgische rechtspraak (zie o.a. Verbr. 24-5-1945, Prov. Brabant t/ Livart-Tavernier, Journl. Trib. 31-3-1946, 169) de bewaker van een roerend voorwerp wordt verondersteld in fout te zijn en aansprakelijk voor de schade berokkend aan een derde door dit voorwerp tengevolge van een gebrek van het voorwerp (R. v. K. Sint-Niklaas, 19 Maart 1944, R.W. 1947-1948, 1110);

Overwegende dat verweerster opwerpt dat de zakken suiker niet behept waren met een gebrek in de juridische zin van het woord, dat een natuurlijke eigenschap van de zaak (propriété naturelle) als

dusdanig nooit als een gebrek kan worden beschouwd;

Overwegende dat deze bewering gans in strijd is met de rechtsleer en de rechtspraak;

Overwegende dat onder andere als een gebrek van een zaak wordt aanschouwd de omstandigheid dat een zaak zich niet normaal gedraagt zoals andere zaken (zie studie J. Van Rijn, Journ. Trib. 31-3-47);

Overwegende dat uit de elementen der huidige zaak spruit dat de stapels suiker, opgestapeld zoals andere koopwaren door verweerster reeds tweemaal waren omgevallen kort voor het ongeval, en dat de getuigen van het strafrechtelijk onderzoek de oorzaak van het ongeval zagen in de omstandigheid dat volgens hun gezegde « suiker leeft »;

Overwegende dat aldus blijkt in casu dat, alhoewel opgestapeld door vakkundige lieden en met dezelfde voorzorgen als gewone koopwaar, de suikerzakken, door een aan hun speciaal gebrek, zijn gestort op aanlegger;

Hoogte der schade :

(Zonder belang);

Om deze redenen,

De Rechtbank, rechtdoende op tegenspraak, alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Veroordeelt verweerster om aan aanlegger te betalen ten titel van schadevergoeding de som van 42.810 frank met de wettelijke intresten en de kosten van het geding;

Verleent akte aan verweerster dat zij de eis schat op 20.000 frank.

NOOT: In het bovenstaande vonnis wordt, zoals bijna algemeen in de Belgische en Franse jurisprudentie, gewerkt met het begrip en de benaming « gerechtelijke overeenkomst » (contrat judiciaire), ofschoon de rechtsleer deze onhoudbare fictie herhaaldelijk terecht heeft bestreden. (Vgl. o.m. Rép. prat., V° contrat judiciaire, nrs 3, 66 e.v.) De gebondenheid van de eiser aan het in de dagvaarding gestelde is een noodzakelijke vereiste voor een goede procesorde, en niet het gevolg van een in de werkelijkheid niet bestaand contract. Aan de stellingen van de dagvaarding mogen geen wijzigingen worden toegebracht, niet wegens een fictieve overeenkomst, maar omdat de gedaagde zich moet kunnen houden aan hetgeen in de dagvaarding is geformuleerd.

Het komt ten eerste wenselijk voor, dat de rechtspraak van het gebruik van dergelijke begrippen, die volkomen in strijd zijn met de werkelijkheid, zou afzien. Opgemerkt moge nog worden, dat de Nederlandse rechtspraak met bedoelde fictie niet werkt. (Vgl. Star Busmann, Hoofdstukken van burgerlijke rechtsvordering, nrs. 193 e.v.; Dorhout-Mees, Richtlijnen voor de herziening van het burgerlijk procesrecht en de rechterlijke organisatie, 1948, nr. 13)

Voor de vraag sub 1 vgl.: Rép. prat., V° Contrat judiciaire, nr. 84 e.v.; id. Demande nouvelle, nr. 8 e.v.; Braas, nr. 874 e.v.

Van welke aard het gebrek moet zijn, zie men naast het in het vonnis aangehaalde artikel van Van Ryn, P. de Beus, Burgerlijke verantwoordelijkheid, (1944), nr. 54; noot van Claude Renard onder cassatiearrest van 18 Januari 1945 in Revue critique de jurisprudence belge, 1947, 84 e.v.; noot van Georges Dor onder cassatiearrest van 25 Maart 1943 in Revue critique de jurisprudence belge, 1948, 177 e.v.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE OOSTENDE

27 November 1947.

Voorzitter : M. Rayee.

Rechters : M.M. Reynaert en Tempere.

Referendaris : M. Fontaine.

Pleiters : Mrs. J. De Raedemaeker en Degrave.

1. Ontvankelijkheid. — Eis van een handelsvennootschap niet ingeschreven in het handelsregister. — Niet ontvankelijk evenals de wedereisen verbonden met de hoofdeis.
2. Handelsvennootschap (vennootschap met beperkte aansprakelijkheid). a) oproeping tot een algemene vergadering van de aandeelhouders zonder de datum van de vergadering te vermelden. — Nietigheid. b) Ontbinding. — Verlies van drie vierden van het kapitaal. — Nietigheid van de ontbinding uitgesproken door de aandeelhouders, die een vierde van de uitgegeven aandelen bezitten.

1. De niet-ontvankelijkheid van de eis ener handelsvennootschap, die niet in het handelsregister is ingeschreven, moet ambtshalve door de Rechtbank worden tegengeworpen. De wedereisen, die met deze eis verbonden zijn, zijn daardoor eveneens niet ontvankelijk. (Wet van 30 Mei 1924, art. 1 bis.)

2. a) De beslissingen genomen door de algemene vergadering ener vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, waarop aandeelhouders afwezig zijn, omdat de dag van de algemene vergadering in de oproeping niet vermeld werd, zijn nietig. (Wetten op de handelsvennootschappen, art. 136.)

b) De vervroegde ontbinding van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, bij beweerd verlies van drie vierden van het kapitaal, uitgesproken op een algemene vergadering door de vennoten, die een vierde der uitgegeven kapitaals aandelen bezitten, tegen de wil in van de meerderheid der aandeelhouders, is nietig. Immers, wanneer het vaststaat, dat drie vierden van het vennootschapskapitaal verloren is, kunnen de vennoten die een vierde der uitgegeven kapitaals aandelen bezitten, bij weigering van de algemene vergadering op hun voorstel tot ontbinding in te gaan, niet zelf de ontbinding uitspreken, maar ze alleen — bij middel ener rechtsvordering — uitlokken. (Wetten op de handelsvennootschappen, art. 140, al. 2.)

Bochi en cs. en P.V.B.A. Memsi t/ Novelli en cs.

Aangezien de hoofdeis tot voorwerp heeft :

1) de beslissing tot voortijdige ontbinding van de p.v.b.a. Memsi, genomen door de algemene vergadering gehouden op 23 April 1947, te horen nietig verklaren, om reden dat die resolutie onwettelijk is en een feitelijkheid uitmaakt;

2) de verweerders onder nummers 1 en 2 samen, of elk voor een deel, te horen veroordelen om de aanleggende partijen 100.000 frank schadevergoeding uit te keren voor het nadeel dat ze hebben geleden door die ontbinding, ten gevolge waarvan een vereffenaar is aangesteld geweest in de persoon van de derde verweerder en de ontbinding en de invereffeningstelling werden gepubliceerd;

3) het te wijzen vonnis in al zijn beschikkingen te horen gemeen verklaren met, en tegenstelbaar tegen de derde verweerder;

Aangezien het vroegere gebeurde uit deze zaak

een ware cyclus vormt van procedures, aanhangig gemaakt zowel door de aanleggende als door de verwerende partijen vóór allerlei rechtsmachten, afhangende van verschillende gerechtelijke arrondissementen: Voorzitter en Rechtbank van Koophandel te Antwerpen; Voorzitter en Rechtbank van Koophandel te Oostende; Vredegerecht en Werkrechtsheraad te Oostende; Voorzitter van de Rechtbank van eerste Aanleg te Brugge; buiten de gedingen in hoger beroep;

Aangezien de p.v.b.a. Memsi, ten gevolge van die procedures en van twee tegenstrijdige beslissingen van de algemene vergadering, vertegenwoordigd wordt door twee zaakvoerders: de aanlegger nr 1, aangesteld ter vervanging van de verweerder nr 1, zo beweerd afgezet; bovendien door een vereffenaar, Emile Goite, en ten slotte door een sekwester, Meester Felix Porta;

Aangezien de voormelde vennootschap niet ingeschreven is in het handelsregister en dat geen één van haar zaakvoerders haar inschrijving heeft genomen in de loop van het geding, zodat haar vordering van ambtswege niet-ontvankelijk moet verklaard worden;

Aangezien de verweerders nummers 1 en 2 beide ertoe besluiten: de beslissing van de algemene vergadering van de 23 April 1947, waarbij de ontbinding van de maatschappij Memsi en haar in vereffeningstelling werden gedeceeteerd, voor geldig te horen verklaren; derhalve voor niet gegrond te horen verklaren de eis tot schadevergoeding tegen hen ingesteld door de aanleggers;

Aangezien de verweerder De Potter, bij weder-eis, van elke aanlegger onder littera A 1.000 frank schadevergoeding vordert, wegens tergend en roekeloos geding;

Bij weder-eis postuleert ze daarbij tegen de p.v.b.a. Memsi, eiseres sub littera B, veroordeling tot de volgende sommen:

1) terugbetaling van een lening van 75.000 frank door haar toegestaan aan de maatschappij;

2) terugbetaling van een som van 40.000 frank, die zij als pacht heeft betaald aan de Brasserie Chasse Royale, want dat de vennootschap Memsi ten onrechte beweert titularis te zijn van de pacht;

Aangezien de verweerder Novelli bij tegeneis besluit:

1) tot de nietigverklaring van een beslissing van de algemene vergadering, genomen op 10 Mei 1947, door de vennoten sub littera A, na de invereffeningstelling van de vennootschap Memsi;

2) tot de veroordeling van de p.v.b.a. Memsi, in vereffening, om hem te betalen: a) de som van 70.000 frank, voor achterstallig loon; b) daarbij die van 30.000 frank, als vergoeding wegens verbreking van het dienstcontract; en om hem terug te geven; c) de som van 75.000 frank, als lening toegestaan aan de maatschappij; d) daarbij die van 23.874 fr. die hij heeft voorgeschoten om leveringen, belastingen, gas en electriciteit te betalen;

Aangezien, met uitzondering van de tegenvorderingen geformuleerd tegen de aanleggers onder littera A in persoonlijke naam, de andere tegenvorderingen, die ten doel hebben recht te doen spreken

ten opzichte van de maatschappij Memsi, niet ontvankelijk zijn;

1) omdat de hoofdeis, door die maatschappij ingesteld, niet ontvankelijk is om de hiervoren aangegeven reden, waaruit volgt dat de tegenvorderingen die erop geënt staan hetzelfde lot ondergaan;

2) overigens, die tegenvorderingen tot betaling van loon, vergoeding wegens verbreking, teruggave van leningen, van huur, van voorschotten, hebben niet ten doel de oorspronkelijke vordering te vernietigen, noch de gevolgen ervan te beperken. Zij maken dus geen verweer uit tegen de oorspronkelijke eis, waarmede ze zelfs niet samenhangend zijn;

Aangezien de verweerder Guiseppo Novelli, in zijn hoedanigheid van zaakvoerder, het initiatief nam een buitengewone algemene vergadering te beleggen om te laten stemmen over de voortijdige ontbinding van de maatschappij Memsi en het aanstellen van een vereffenaar;

De beraadslagingen van die vergadering, op 23 April 1947 gehouden vóór de notaris Lacourt, tonen aan dat dit besluit gemotiveerd was door het verlies van meer dan drie-vierde van het maatschappelijk kapitaal. Na bespreking over de kwestie te weten of dat verlies werkelijkheid was, betwistten de aanleggers, vertegenwoordigd door een mandataris, sieur Van den Dungen, dit verlies en verzetten zich tegen een ontbinding. Deze werd echter aangenomen door de verweerders Novelli en De Potter, die zij getweeën meer dan één-vierde vertegenwoordigden van de uitgegeven en vertegenwoordigde aandelen. De verweerder Emile Goite werd aangesteld tot vereffenaar. De ontbinding en de invereffeningstelling werden gepubliceerd door de zorgen van de voornoemde notaris. De vereffenaar vatte zijn taak aan, en verkocht de wijn;

Op 10 Mei 1947 hielden de aanleggers op hun beurt een algemene vergadering te Antwerpen en nodigden de beide verweerders er toe uit, zonder zelfs in de uitnodiging de datum te vermelden waarop die vergadering moest doorgaan;

De notule, gesteld op een blad papier ter vervanging van een register, constateert dat Novelli als zaakvoerder wordt afgesteld, doch er wordt voorgesteld de benoeming van een nieuwe zaakvoerder te schorsen, waar Giovanni zich nochtans als dusdanig betitelt in de dagvaarding;

Aangezien als men de elementen voor juist houdt die Novelli verstrekt om het passief van de maatschappij te staven, daaruit niet enkel zou volgen dat het maatschappelijk kapitaal van 450.000 frank schier gans verloren is, maar nog dat de schulden het resterende maatschappelijk actief ver overtreffen; de maatschappij verkeert in zulk een geldverlegenheid dat ze geen liggende geld meer heeft om de gewone dagelijkse uitgaven te bestrijden;

Derhalve zou haar faillissementsverklaring van ambtswege geboden zijn, gelet dat haar krediet geschokt is;

Aangezien de rechtbank niet over de nodige elementen beschikt om nu reeds het faillissement uit te spreken; doch die eventualiteit is niet uitgesloten voor de toekomst, te meer daar de maatschappij Memsi onregelmatigheden heeft opgehoopt die wijzen op de verwarring in haar zaken: geen han-

delsregister; geen wettelijke boeken, maar enkel een kasboek; een elastiek maatschappelijk kapitaal, dat volgens de akte 450.000 frank bedraagt, daarbij beleggingen voor een zelfde bedrag, bestaande uit leningen de maatschappij toegestaan door de vennoten onder niet-duidelijk omschreven voorwaarden; geen één balansrekening neergelegd op de rechtbank van koophandel na meer dan een jaar maatschappelijk bestaan; betwisting en gerechtelijk geschil om te weten of de maatschappij ja dan neen huurster is van de plaatsen waar ze haar maatschappelijke bedrijvigheid uitoefent en die ze met heel grote kosten heeft veranderd; geen beschikbare kasmiddelen en voor alle te realiseren actief een versleten mobilair, dat naar waardering van een deskundige, door de zetelende rechtbank gewoonlijk aangeseld, een waarde zou vertegenwoordigen van 130.000 frank;

Aangezien de rechtbank niet hoeft te beslissen of het verlies van de drie-vierde van het maatschappelijk kapitaal werkelijkheid is of niet; trouwens geen één van de partijen heeft die kwestie voorgelegd aan de beoordeling van de rechtbank of haar gevraagd een deskundige aan te stellen om een verificatie te doen;

Aangezien de rechtbank zich dus moet beperken tot de bevinding zoals blijkt uit de bespreking opgetekend in het proces-verbaal opgemaakt door het ambt van notaris Lacourt, dat de verweerders nummers 1 en 2 enerzijds besloten dat het kapitaal gans verloren was, terwijl de mandataris van de eisers zich anderzijds verklaarde te onthouden om de volgende reden: « qu'il ne considère pas la perte des $\frac{3}{4}$ du capital social comme réelle et que par conséquent il n'y a pas lieu de voter cette résolution (dissolution). » Die onthouding is een negatieve stemming;

Aangezien de ontbinding, ingeval de drie-vierde van het kapitaal verloren is, moet voorgelegd worden aan de algemene vergadering en het is op die vergadering dat de vennoten die één-vierde bezitten van de kapitaalvertegenwoordigende aandelen hun rechten mogen laten gelden. Het is maar wanneer de vergadering weigert in te gaan op de vraag van de minderheid dat deze dan van de rechtbank een beslissing mag uitlokken waarbij de voortijdige ontbinding van de maatschappij wordt uitgesproken;

Aangezien in het besproken geval, vooral gelet op de betwisting in verband met de aanzienlijkheid van het verlies op het kapitaal, de vennoten die één-vierde van de aandelen bezaten, de voortijdige ontbinding niet mochten stemmen, maar ze uitlokken door vooraf langs gerechtelijke weg de belangrijkheid van dit verlies te doen bepalen en als gevolg daarop, gerechtelijk, de voortijdige ontbinding van de maatschappij doen uitspreken, ingeval er bewezen werd dat dit verlies de drie-vierde bereikte;

Zelfs indien het niet betwist was dat dit verlies de drie-vierde bereikte, dan nog behoorde het niet aan die minderheid de ontbinding te stemmen, maar enkel ze uit te lokken (art. 140, al. 2) zo de algemene vergadering er zich tegen verzette;

Aangezien er uit die beschouwingen voortvloeit

dat de onwettige resolutie tot ontbinding en tot invereffeningstelling, aangenomen door de minderheid die één-vierde van de aandelen vertegenwoordigt nietig is en zonder gevolg;

Aangezien de eisers onder littera A het nadeel ramen op 100.000 frank en in hun conclusies aanstelling verzoeken van een deskundige om het te kunnen bewijzen;

Aangezien de eisers hoeven te beginnen met vooraf hun nadeel op een staat te stellen, om de rechtbank ten minste toe te laten de aanleidingen tot schade te beoordelen en de deskundige een taak op te leggen, want dat nadeel, zowel materieel als moreel schijnt niet te bestaan in een maatschappij die ertoe gebracht was te leven bij de acht dagen;

Om deze redenen :

De Rechtbank, beslissende op tegenspraak tegenover al de partijen, uitgezonderd de niet-verschijnende verweerder Emile Goite, toepassing gedaan van artikel 2 uit de wet van de 15 Juni 1935; alle meerdere of strijdige conclusies van de hand wijzende, voegt wegens samenhangigheid de hoofdeis en de tegenvorderingen samen;

A. Verklaart niet-ontvankelijk, bij gebrek aan inschrijving in het handelsregister, de hoofdvordering ingesteld door de p.v.b.a. Memsi, en eveneens niet ontvankelijk de tegenvorderingen, die geënt staan op de hoofdvordering en geformuleerd zijn door de verweerders Isabella De Potter en Guiseppo Novelli;

B. Verklaart niet gegrond de tegenvordering door De Potter gericht tegen de aanleggers in persoonlijke naam : Giovanni Bocchi en consorten, wegens tergend en roekeloos geding; wijst ze ervan af;

C. Verklaart de tegenvordering ontvankelijk en gegrond, die de nietigheid beoogt van de resoluties genomen ter algemene vergadering van de 10 Mei 1947; verklaart nietig en zonder gevolg, om reden dat de dag van de vergadering niet was opgegeven in de uitnodigingen, de besluiten door die vergadering genomen bij de gewettigde afwezigheid van de verweerders;

D. Verklaart de hoofdeis, ingesteld door Giovanni Bocchi en consorten, gegrond; zegt voor recht dat de resolutie aangenomen door de algemene vergadering van 23 April 1947 en die de voortijdige ontbinding van de p.v.b.a. Memsi, alsook haar invereffeningstelling uitspreekt, onwettelijk is; zegt dienvolgens dat die resolutie nietig is en zonder gevolg;

E. Beveelt de aanleggers Giovanni Bocchi en consorten het bedrag van de schade die zij eisen, op te maken op een staat; verzendt met dat doel de zaak naar de zitting van 26 Februari 1948, 's namiddags te half drie;

F. Uitspraak doende op het voordeel van het verstek tegen de verweerder Emile Goite, zegt dat het huidige vonnis hem gemeen is en tegenstelbaar in al zijn beschikkingen, en verleent de eisers akte van hun voorbehoud tegenover hem;

Halveert de kosten tussen de aanleggende en de verwerende partijen, kosten in het geheel begroot op 490,— frank, waarbij nog niet gevoegd het registratierecht op de minuut van het vonnis;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande alle verhaal en zonder borg.

NOOT: Zie in dezelfde zin, Rép. prat. du droit belge, V^o Sociétés de personnes à responsabilité limitée, nr 340.

De bepaling van art. 140 al. 2, verschilt in een dubbel opzicht met die van art. 103, al. 2, geldend voor de naamloze vennootschap. Immers, art. 103, al. 2 luidt als volgt: «Bereikt het verlies drie vierden van het kapitaal, dan kan de ontbinding worden uitgesproken door de aandeelhouders, die een vierde van de op de vergadering vertegenwoordigde aandelen bezitten». Art. 140, al. 2, schrijft t.a.v. dit geval het volgende voor: «Indien het verlies de drie vierden van het kapitaal bereikt, zal de ontbinding kunnen uitgelokt worden door de vennoten, die een vierde van de deelbewijzen bezitten.»

Resteau, Des sociétés de personnes à responsabilité limitée, nr 381, is van oordeel, dat beide bepalingen in tweevoudig opzicht van elkaar onderscheiden zijn.

Mallien, De vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, p. 103, staat op het standpunt, dat de wetgever een einde aan een bestaand twistpunt heeft willen stellen door in art. 140, al. 2, te bepalen, dat de berekening van het vierde van het kapitaal op basis van de uitgegeven en niet op basis van de vertegenwoordigde deelbewijzen moet geschieden.

Tschoffen, Les sociétés de personnes à responsabilité limitée, nr. 109, verdedigt een tegenovergestelde zienswijze. Deze laatste auteur heeft blijkbaar het verschil tussen «uitspreken» en «uittokken» niet opgemerkt, of hecht daar tenminste geen betekenis aan, vermits hij beweert, dat de ontbinding bereikt wordt door de beslissing van een vierde der op de vergadering vertegenwoordigde deelbewijzen. (T.a.p. in fine).

VREDEGERECHT TE RONSE

18 Mei 1948.

Vrederechter. M. G. Van Driessche.

Pleiters: Mrs Piessevaux, loco Mr Pierre Coppens, en Mr Claus.

Huur en verhuur. — Huurovereenkomst betreffend een onverdeelde mede-eigendom. — Karakter deze overeenkomst en gevolgen daarvan.

De huurovereenkomst doet geen zakelijke rechten ontstaan of overgaan, doch schept verbintenissen voor partijen.

De verhuring van een goed, dat in onverdeelde mede-eigendom toebehoort aan verschillende personen, door één van de mede-eigenaren, zonder toestemming der anderen, kan niet aan dezen worden tegengeworpen, doch is volstrekt geldig tussen huurder en verhuurder en bindt dus deze laatste.

Wanneer bij akte van scheiding en deling het goed is toebedeeld, niet aan de mede-eigenaar-verhuurder, doch aan een der andere mede-eigenaren, met vermelding van de huur en afgifte van ontvangen huurpenningen aan laatstgenoemde, heeft deze de huurovereenkomst erkend en aanvaard, zodat ook hij daardoor gebonden is.

Nicolaas Delfosse en G. De Jehansart-Delfosse
t/ Verstraeten.

Aangezien door de bewijsstukken en inlichtingen verschaft door partijen, de volgende feiten en omstandigheden als vaststaande en derhalve als bewezen mogen beschouwd worden:

1°) de eigendom waarover het geschil gaat behoorde toe in onverdeeldheid aan de aanlegger Mijnheer Nicolas Delfosse voor $\frac{1}{3}$ en aan wijlen dezes broeder Mijnheer Jérôme Delfosse, vader van eiseres Mevrouw Jeanine Delfosse, echtgenote van Mijnheer De Jehansart voor $\frac{2}{3}$;

2°) deze eigenaars woonden te Dergneau en

dreven te zamen handel in ijzerwaren onder de vorm ener feitelijke vennootschap; voornoemde eigendom werd door hem aangewend als een bijhuis te Ronse van hun handel; dit bijhuis werd beheerd door verweerder in hoedanigheid van zaakvoerder voor rekening der vennootschap;

3°) in de loop van het jaar 1943 ontstond er onenigheid tussen de vennoten, en de ontbinding der vennootschap werd bevolen bij vonnis geveld door de Rechtbank van koophandel te Doornik in dato 26 Oogst 1943;

4°) in vooruitzicht dezer ontbinding ontving verweerder zijn ontslag als zaakvoerder, bij brief van 27 April 1943, tegen 31 October 1943;

5°) bij brief van 17 December 1943 schreef de Heer Bartholomea, bij voornoemd vonnis aangesteld tot deskundige-rekenplichtige en vereffenaar, aan verweerder dat, gezien zijn bediening van zaakvoerder sinds einde October einde genomen had, er beslist geweest was de verkoop te staken in het bijhuis te Ronse, en dat hij de bewaring der waren zou verzekeren in ruil voor het betrekken van die eigendom;

6°) Sinds einde 1943 alleszins dreef verweerder handel in dien eigendom voor eigen rekening, deels bij middel van waren der vennootschap die hij overnam, deels bij middel van waren aangekocht bij andere leveranciers, onder meer bij wijlen Mijnheer Jérôme Delfosse, blijkens dezes facturen d.d. 24 December 1943, 11 Januari 1944, 17 November 1944 en 9 December 1944;

7°) na het overlijden van de mede-eigenaar Mijnheer Jérôme Delfosse voornoemd op 13 December 1944 werd dit huis aan verweerder in huur gegeven door zijn enige erfgenaam Mevrouw Jeannine Delfosse, eiseres ter zake, aan de huurprijs van 1500 frank per maand, te betalen op voorhand, blijkens de huurkijtschriften door verweerder overgelegd welke lopen over het tijdstip van 28 Juli 1945 tot 20 Oogst 1946. Deze kwijtschriften werden opgesteld in de volgende bewoordingen: «selon accord provisoire intervenu entre parties et révocable sur simple avis de part et d'autre»; ze zijn getekend tot en met 3 Januari 1946 «par procuration» door Paula Van Balberghe, bediende van wijlen Mijnheer Jérôme Delfosse, en daarna door eiseres Mevrouw Jeanine Delfosse, echtgenote Mijnheer De Jehansart zelf;

8°) bij vonnis geveld door de handelsrechtbank van Doornik de 5 Juni 1944, werd beslist dat de eigendom waarover dit geding gaat, tengevolge der ontbinding van de vennootschap de eigendom werd van Mijnheer Jérôme Delfosse; tegen dit vonnis werd beroep aangetekend;

9°) bij akte vereffening en verdeling van meer genoemde vennootschap, verleden voor Meester Loix, Notaris te Frasnès-bij-Buissenal, de 4 December 1947, werd deze eigendom toebedeeld aan eiser Mijnheer Nicolas Delfosse;

In deze akte staat letterlijk vermeld:

«Comptes Particuliers et Attributions.

Et immédiatement les compartageants ont procédé comme suit au partage de la masse active et à leurs comptes particuliers.

I. — Il revient à Monsieur Nicolas Delfosse com-

parant d'une part : ... 3°) le loyer de la maison de Renaix encaissé par Madame Dejhansart-Delfosse seule, depuis le mois de juillet 1945 jusqu'au mois d'Octobre mil neuf cent quarante six inclus, révenant à Monsieur Nicolas Delfosse conformément à l'accord transactionnel intervenu : soit quinze mois à quinze cents francs par mois : vingt-deux mille cinq cents francs 22.500,00.

Conditions. 4°) Occupation. — Jouissance.

« Les immeubles sis à Renaix et Dergneau, attribués à Monsieur Nicolas Delfosse, comparant d'une part, sont occupés à sa parfaite connaissance. Il reconnaît en avoir la jouissance rétroactivement à dater du mois de juillet mil neuf cent quarante-cinq comme cela est réglé et résulte du compte de loyers rendu ci-avant par Madame Dejhansart-Delfosse dans les comptes particuliers et attributions qui précèdent. »

Overwegende dat eisers thans aanvoeren dat voornoemde huurkijtschriften geen bewijs kunnen medebrengen ener regelmatige verhuring, omdat zij niet werden gegeven door al de mede-eigenaars volgens de voorschriften van artikel 577bis par. 6 van het Burgerlijk Wetboek; dat in elk geval dergelijke verhuring niet kan worden tegengesteld tegen eiser Mijnheer Nicolas Delfosse, die nooit enige kwijting tekende, of, zo beweerd, nooit toestemde tot dergelijke verhuring;

Overwegende dat deze verhuring door eiseres Mevrouw Jeanine Delfosse toegestaan aan, verweerder, zelfs indien ze niet tegenstelbaar was aan de mede-eigenaar, Mijnheer Nicolas Delfosse, alleszins bindend was tussen haar en verweerder;

Overwegende immers dat een huurovereenkomst geen zakelijke rechten overdraagt aan de huurder, maar slechts persoonlijke verplichtingen voor partijen schept, namelijk voor de verhuurder de verplichting aan de huurder het genot te verschaffen en te waarborgen der verhuurde goederen; dat aldus de verhuring van andermans eigendom, met de welke dient gelijkgesteld te worden de verhuring van een onverdeelde eigendom door een der mede-eigenaars, zonder toestemming der andere mede-eigenaars, niet waardeloos en nietig is; dat dergelijke verhuring aan de werkelijke eigenaar of aan de mede-eigenaars niet tegenstelbaar is of geen verplichting voor hen heeft kunnen scheppen, maar volstrekt geldig is tussen partijen en aldus bindend voor de verhuurder; (De Page, T. IV, n° 509, 510, 2°);

Overwegende dat hieruit voortvloeit dat eiseres Mevrouw Jeanine Delfosse zelf alleszins door deze verhuring gebonden is jegens verweerder, en desvolgens de eis, in zoverre hij door haar werd ingespannen, vast en zeker reeds ongegrond is;

Overwegende dat het dan ook zeer natuurlijk en vanzelfsprekend is dat, bij voornoemde authentieke akte verdeling, eiseres Jeanine Delfosse, om hare verantwoordelijkheid jegens verweerder uit hoofde der door haar toegestane verhuring te dekken, de betwiste eigendom met terugwerkende kracht slechts heeft laten toebedelen aan verweerder met vermelding dezer verhuring en met afstand aan Mijnheer Nicolas Delfosse van al de door haar

opgestreken huursommen;

Overwegende dat door de ondertekening dezer akte verdeling en het in ontvangst nemen dezer huurgelden eiser, Mijnheer Nicolas Delfosse onbetwistbaar het bestaan dezer verhuring heeft erkend en aanvaard, en zich verbonden heeft tot de huurverplichtingen jegens verweerder;

Overwegende dat het dus overbodig is nog verder te onderzoeken of eiser, Mijnheer Nicolas Delfosse reeds vóór de akte verkaveling al of niet gebonden was door deze huurovereenkomst afgesloten door eiseres, Mevrouw Jeanine Delfosse met verweerder;

Overwegende dat de eis dus ook ongegrond voorkomt in zoverre hij ingesteld is door eiser Mijnheer Nicolas Delfosse;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter van het Kanton Ronse, vonnissende op tegenspraak en in eerste aanleg;

Verklaren de eis van aanleggers ongegrond en verwijzen hen in de kosten van het geding;

Verklaren dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling uitgenomen voor wat betreft de beslissing nopens de gedingkosten.

BIBLIOGRAPHIE

MONIER Raymond, *Les institutions financières du comté de Flandre du XIme siècle à 1384*. Parijs, Domat Montchrestien, 1948 ; 98, p.

Het kan wel enigszins verwondering wekken dat vreemde geleerden zulke grote bijdragen geleverd hebben bij de uitbouw van onze nationale rechtsgeschiedenis. Denken wij maar even terug aan het thans, hoe wel enigszins verouderd, blijvend standaardwerk van L. A. Warnkoenig over de politieke en rechterlijke instellingen van het graafschap Vlaanderen, aan de reeks studiën van Heinrich Sproemberg over het ontstaan van hetzelfde graafschap, en aan de grote bronnenpublicatie, die door Prof. E. M. Meyers in de verschillende delen van zijn *Ligurisch Erfrecht* werd tot stand gebracht.

Mr Raymond Monier, hoogleraar aan de Rechtsfaculteit te Parijs, voorzitter van de zeer actieve « Société d'histoire du droit des pays flamands, picards et wallons », en die als een der beste romanisten bekend staat, heeft zich op een zelfde wijze voor de rechtsgeschiedenis van het graafschap Vlaanderen zeer verdienstelijk gemaakt. Naast verschillende belangrijke bronnenpublicaties (*Lé Livre Roisin, Les Lois, enquêtes et jugements des Pairs du Castel de Lille*) heeft hij ook merkwaardige syntheses opgebouwd over de Vlaamse instellingen, o.m. *Les institutions centrales des villes de Flandre* (zijn thesis, 1924) en *Les institutions centrales du comté de Flandre de la fin du IXme siècle à 1384* (1944).

Gedeeltelijk steunend op voorbereidende studiën van de betreurde Paul Thomas (vooral de grote « brevia » van 1187 (Nord, Arch. depart., B 4315/146 646, waarvan hij op p. 68-81 fragmenten publiceert) heeft Monier deze trilogie voltooid (hoewel hij nog een nieuw werk in het vooruitzicht stelt betreffende de lokale

instellingen en de regionale administratie in het kader van de kastelnij Rijsel) door de publicatie van zijn studie over de financiële instellingen van het graafschap Vlaanderen in het vóór-Bourgondische tijdvak.

Het werk is onderverdeeld in drie delen, waarin respectievelijk de inkomsten, de uitgaven en het financieel beheer van het graafschap worden onderzocht.

Bij de inkomsten bestudeert hij achtereenvolgens de opbrengst van de domeingoederen (de «brevia» en het «spicarium») (in 1381 nog 27% van de jaarlijkse grafelijke inkomsten), de verschillende prestaties bestemd tot het onderhoud van de graaf, van zijn hof en van zijn versterkingen (vooral het «balfart» recht), de opbrengst van allerlei standgelden en belastingen geheven op de koop, verkoop en vervoer der goederen, het muntrecht, het molenrecht, de taksen op de vreemdelingen, op de bastaarden en op de aangespoelde goederen; verder de heerlijke inkomsten (overdrachtaksen op de leengoederen en op de erfenissen der lijfeigenen), de inkomsten voortkomend van de rechtspraak (boeten en inbeslagnemingen), de bijzondere oorlogsbelastingen geheven krachtens het verdrag van Athis-sur-Orge (1305), genaamd «le transport de Flandre», en deze die door de Graaf geheven werden in buitengewone omstandigheden, zoals de rechtstreekse belasting op al zijn onderdanen in oorlogstijd.

De uitgaven, die het grafelijk budget bezwaarden, waren al zo verscheiden als de inkomsten. Vooreerst waren er vaste en blijvende uitgaven: de eeuwigdurende renten, hetzij ten bate van zekere vazallen, hetzij ten bate van zekere kerken, collegialen of abdijen, en de vergoedingen in geld of in natura voor de erfelijke ambtenaren van 's graven huis. Vervolgens waren er wisselende of toevallige uitgaven: deze die betaald werden in het persoonlijk belang van de graaf en van zijn familie, of in het algemeen belang van het graafschap (vergoedingen aan afzetbare ambtenaren, gerechtskosten, onderhoud van kastelen en domeinen, soldij aan huurotroepen), en ten slotte de renten en woekerintresten, welke de graf moest terugbetalen wegens door hem aangegane geldleningen (vooral sinds de regering van de gravinnen Johanna en Margaretha).

Het financieel beheer van de graven van Vlaanderen bestond uit drie organismen: het regionaal en lokaal beheer, het centraal beheer en de contrôle der rekeningen.

Bij de studie van het regionaal beheer wordt heel de gamma der belastingsinners (notarii) aan een onderzoek onderworpen: de inning van de domaniale belastingen in natura geschiedde in «espier» voor het graan en «vacgeries» voor de dieren; daaraan was een bureel toegevoegd, waar de geldelijke belastingen werden geïnd; de inning van de gewone belastingen en regale rechten, waarbij vooral de schouten, maar ook de water- of dijkgraven en de moormeesters te pas kwamen; de inning van de heerlijke of feodale rechten; de inning van de rechtstreekse belastingen; de comptabiliteit van het persoonlijk grafelijk kasteel.

In het hoofdstuk handelend over de centrale organisatie of de generale inkomsten van Vlaanderen schetst hij de geschiedenis van de belastingontvangers en omschrijft hij hun bevoegdheid. In het laatste stuk behandelt hij de organismen belast met de contrôle over de comptabiliteit, enerzijds de «haut rênneurs», waaruit later de «Kamer van Rennenghem» ontstond, en anderzijds de afgevaardigden bij de rekeningen, waaruit het Rekenhof of Rekenkamer zal groeien.

Een vijftal goed gekozen bijlagen en een saariere bibliographie besluiten deze prachtige synthese.

Prof. Monier, die volledig op de hoogte is van de Vlaamse rechtsbronnen en bibliographie, heeft de rechtsgeschiedenis van onze gewesten verrijkt met een belangrijke bijdrage. Een register met de vermelde plaatsnamen en gebruikte rechtstermen zou de bruikbaarheid van het werk nog verhoogd hebben.

L. Th. Maes.

BEYERLE Franz, *Die Gesetze der Langobarden*. Hermann Böhlau, Weimar, 1947, XVI + 508 p.

De oud-Germaanse volksrechten blijven de belangstelling trekken van de rechtshistorici. De uitgeweken Duitser S. Stein publiceerde zo pas in het interessante Amerikaanse tijdschrift *Speculum, journal of medieval studies*, Cambridge Univ., Mass. 1947, XXII, 113-134 en 395-418, een belangrijke studie over zekere passages van de *Lex Salica*. De betreunde Franse geleerde Marc Bloch schreef een mooie bijdrage *Un pseudo-problème: le «Romanus» des lois franques*, in de *Revue d'Histoire du Droit Français et Étranger*, 1946-1947, XXIV-XXV, 1-10. De Zwitserse Professor Hans Fehr trachtte *Der Geist der alten Burgundischen Gesetze*, na deze der *Alamanischen Volksrechte* te doen herleven (*Sitzungsberichten der AG*, 1945, III, 5-21), terwijl de Spanjaard P. Meréa zijn *Estudios de direito privado visigótico* publiceerde in het *Anuario de historia del derecho español* (Madrid, 1945, XVI, 71-111).

Thans heeft de Freiburgse hoogleraar Franz Beyerle de belangrijke Langobardische wetten aan een nieuwe vertaling en bewerking onderworpen. Gedurende tweehonderd jaren hebben de Langobarden hun rijk in Noord-Italië tegen het Oostromeins imperium, de Slaven, de Paus en verschillende malen tegen de Franken kunnen staande houden. Hun wettenverzameling is een der rijkste, maar ook een der rijpste rechtsmonumenten van de germaanse wereld der vroege Middeleeuwen.

Met een «Volksrecht», het edict van koning Rothari (643) begint deze verzameling, dat door latere koningen, Grimwalt, Liutprand, Ratchis en Aistulf werd aangevuld, vermoedelijk in de vorm van bijvoegsels (volumina). In Beneventum, dat nog een tijd een onafhankelijk bestaan genoot, werden andere vernieuwingen bijgevoegd (de zogenaamde Novelle 29, de wetten van koningen Aregis en Adalgis).

Het edict van koning Rothari, waarmede Beyerle's uitgave begint, is het oudste geschreven recht der Langobarden. Wat van het ongeschreven oudere recht daarin niet werd opgenomen, was niet meer van toepassing. Koning Grimwalt (662-671) opende de rij der aanvullers. Rothari heeft zijn rechtsmateriaal volgens een vast plan ingedeeld. Het eerste deel bevat de misdrijven tegen koning en volk, alsook de delicten tegen de personen (cap. 1-152), het tweede behandelt het erfrecht, het familierecht en het recht van vrijlating (cap. 153 tot 226), het derde het zakenrecht, het schuldrecht, de delicten tegen het vermogen en het bewijsrecht (cap. 227-368). Het overige is bijvoegsel.

In de twee Zuidduitse volksrechten, vooral in het «Baierrecht», worden naast de zaken van het volk en van de hertog, ook nog de kerkelijke aangelegenheden geregeld. In het edict van Rothari staat het konings- en hertogsrecht (cap. 1-25) vóór de volkszaken. Bij de ariiaan Rothari komt geen kerkelijk recht voor, hoewel alsdan reeds grote delen van zijn volk katholiek waren geworden.

De invloed van het recht der Westgothen is dui-

delijk, vooral van de Antiqua Leowigildis uit de tweede helft der VIe eeuw; het sterkst komt dit op de voorgrond in cap. 153-252.

Niet alles wat in Rothari's tekst werd opgenomen, is op zijn plaats onder de rubriek, waar het staat; men doet best hier de schoolrichtlijnen ter zijde te laten.

De inhoud van Rothari's edict is zuiver Germaans. Bij gewichtige problemen, zoals de rechtspleging, de verhouding van de schuld tot de aanhouding, de positie van de onwettige zonen, het goederenrecht der gehuwden, e.a. volgt het edict de klassieke germaanse rechtsopvattingen.

Daartegenover zijn slechts weinige invloeden van het romeinse recht aan te wijzen.

Reeds vroeger werd opgemerkt dat het Langobardische recht grote verwantschap vertoont met het oud-saksisch-angelsaksische en met het Noordgermaanse recht (cfr. H. Brunner, *Deutsche Rechtsgeschichte*, 1/2, p. 536 sq.). Hoeft er aan herinnerd dat de Langobarden niet alleen naar de taal, maar ook naar hun cultuur en levenswijze tot de Elbe-Germanen behoren?

De nieuwe wetgeving door de latere koningen toegevoegd, volgt niet meer zulke bepaalde indeling. Liutprand's wetten staan hier niet alleen wegens de omvang vooraan. Ook juridisch staan zij hoger dan de andere. Wanneer men terecht de juridische gaven der Langobarden roemt, dan is dit oordeel grotendeels gesteund op Liutprand's wetten. Liutprand echter was niet meer de zelfstandige Germanenkoning, maar een katholiek vorst, die als Staatsman — van zijn laatste regeringsjaren afgezien — wel wist een onderscheid te maken tussen de godsdienst en de pauselijke politiek. Zijn wetten staan dan ook sterk onder invloed van het kerkelijk recht. En dank zij de vredestoestand met het Oostromeinse Rijk is de invloed van het romeinse recht hier sterker dan bij Rothari.

De taal der kanselarij was — zoals bij alle Germanenrijken der vroege Middeleeuwen — het latijn. Natuurlijk werden daarin vele Langobardische woorden opgenomen. Daarom heeft Beyerle goed gedaan een Langobardisch glossarium, opgemaakt door Ingeborg Schröbler, achter zijn tekst te plaatsen.

Zoals in zijn uitgave van de *Lex Burgundionum* heeft Beyerle, in fine, een zakelijk geordende inhoudsopgave

gepubliceerd, wat het benutten van de tekst ten zeerste vergemakkelijkt.

Beyerle's mooie tekstkritische uitgave is vooral daarom van belang, daar in de in-quarto-uitgave van de *Monumenta Germaniae* het edict van Rothari nog immer ontbreekt. Als basis nam hij Bluhme's schooltekst (Hannover, 1869): de varianten zijn volgens Bluhme's opgave in zijn in-folio-uitgave (MG, *Leges*, IV) en werden vergeleken met P. Alban Dold's uitgave (1940) van het oudste handschrift, de *Codex Sangallensis* (730).

L. Th. MAES.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad. — Jaargang 1948, afl. 44-45, van 18 en 19 December 1948.

Mr. Ch. J. Enschedé, Iets over de practijk van de strafrechtspleging in Denemarken. — Mr. I. Van Creveld, Het Wetsontwerp tot wijziging van de bepalingen omtrent het ontslag bij arbeidsovereenkomsten. — Mr. A. S. Rueb + Mr. A. Bockwinkel, Uitschakeling van de rechter in het Advocatentuchtrecht, m.o. van Mr. J. Drost. — Mr. J. F. Taat, De tuchtspraak in het ontwerp Advocatenwet.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en Registratie. — Nr. 4065 van Zaterdag 18 December 1948.

Mr. Dr. D. J. Sannes, Akten en hun bewijskracht, naar Engels recht.

Journal des Tribunaux. — Nr. 3790 van 19 December 1948.

E. Van Dievoet, L'arrêt de la Cour de cassation sur la compétence en matière de baux commerciaux et la méthode d'interprétation. — A. Goldschmidt, La responsabilité de la puissance publique en Grande Bretagne.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"